

SZAKDOLGOZAT

Dobos Luca

2024



Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Neveléstudományi Intézet

Gyógypedagógia alapképzési szak

NETGENERÁCIÓK AZ OKTATÁSBAN

– IRÁNYTŰ A DIGITÁLIS BENNSZÜLÖTTEK TANÍTÁSÁHOZ

Belső konzulens: Gróf Anita
gyakorlatvezető

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Neveléstudományi Intézet/
Gyógypedagógiai Tanszék

Készítette: Dobos Luca

Kaposvár

2024

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés	4
2.	Szakirodalmi áttekintés	6
2.1.	Generációs alapismeretek.....	6
2.1.1.	A generáció fogalma	6
2.1.2.	Generációelméletek	7
2.1.3.	Generációk kialakulását befolyásoló tényezők	14
2.1.4.	A generációk elnevezése	16
2.1.5.	Hazánk generációi	18
2.1.6.	Generációs ellentétek?.....	27
2.2.	A generációelméletek kritikái	31
2.2.1.	Egyszerűsítés és általánosítás.....	31
2.2.2.	Születési időhöz kötött csoportosítás	31
2.2.3.	Mikrogenerációk	32
2.2.4.	Életszakaszok, élethelyzetek és életciklusok	32
2.2.5.	Kutatásmódszertani problémák	33
2.2.6.	Sztereotípiák, előítéletek és közhelyek	34
2.3.	Netgenerációsok a közoktatásban	35
2.3.1.	Hogyan viszonyulnak a tanuláshoz, a tudáshoz?.....	35
2.3.2.	Valóban más a netgeneráció képességprofilja?	37
2.3.3.	Szükséges az állandó dicséret?	41
2.3.4.	Milyen a pedagógusok érzelmi állapota?	42
2.3.5.	Mit kellene tanítanunk és hogyan?	43
3.	A sajátos nevelési igényű netgenerációs diákok pedagógusainak körében végzett kutatás bemutatása.....	48
3.1.	Alkalmazott módszer	48
3.2.	A kutatási eredmények bemutatása és értékelése.....	49
3.3.	A kutatás jövője.....	54
4.	Összefoglalás	55
5.	Irodalomjegyzék	56
6.	Ábrák jegyzéke	58
7.	Hallgatói nyilatkozat	59
8.	Konzulensi nyilatkozat	60

1. Bevezetés

Gyakran hangzik el az idősebb emberek szájából, hogy „bezzeg az én időmben”, vagy „ejj, ezek a mai fiatalok”, s bevallom kamaszként nem egyszer néztem már szüleimre jómagam is lesajnáló kifejezéssel arcomon, amikor azok értetlenül álltak valami előtt, ami számomra „alap” vagy „tök egyértelmű” volt. Valójában mindegyikünknek megvan a maga igazsága, s mindegyikünk reakciója érthető, figyelembe véve, hogy – Dr. Tari Annamária pszichológus szavaival élve – mindegyikünk más-más „attitűdszemüvegen” keresztül szemléli a világot.

Bár a globalizáció határokat elsöprő folyamatai már a 16. században megkezdtek hódító útjukat, a globalizáció térnyerése és intenzitása csak az elmúlt egy évszázad tekintetében olyan mértékű növekvő, s gyorsuló tendenciát mutat, melyet korábbi évszázadai együttvéve. Annak ellenére, hogy a televízió és a vezetékes telefon révén már az idősebb nemzedékek is ki voltak téve bizonyos mértékig a média hatásainak, s a korábbiakhoz képest könnyebben tartották a kapcsolatot egymással személyes találkozások nélkül is, életük javarésze offline zajlott, s zajlik még ma is. Ez arról a generációról, mely a már valóban határok nélküli, globális világban szocializálódott – tablettel a kezében és korlátlan internethozzáféréssel – már nem mondható el. Ezt a nemzedéket hívja a szakirodalom netgenerációnak vagy digitális bennszülötteknek, s szakdolgozatom középpontjában is ők állnak.

A két ifjabb generáció tagjainak szoros kapcsolata az online világgal személyiségfejlődésükre, világszemléletükre és értékrendjükre, ebből kifolyólag pedig a tanulással való kapcsolataikra, tanulmányaikra is hatással van. A pedagógusok már megtapasztalhatták, hogy a netgenerációt képtelenség a régi módszerekkel oktatni és nevelni, azt azonban talán kevesebben tudják közülük, hogy ennek háttérében valójában milyen generációs sajátosságok, milyen nemzedékekkel korábbra visszanyúló folyamatok húzódnak meg, illetve azt, hogy ennek a korábbiakhoz képest számottevően eltérő fejlődést mutató generációnak az ellátása milyen új megoldások kidolgozását igényli.

Az egyes generációk között kialakult kisebb-nagyobb attitűdbeli szakadékok, s az ezekkel járó konfliktusok az életkori sajátosságokon túl leginkább az eltérő szocializációs hatásokra vezethetők vissza. Véleményem szerint ahhoz, hogy ezeket a generációs konfliktusokat – például egy iskolai környezetben pedagógusként – sikeresen tudjuk kezelni, illetve feloldani, nem elég a hatékony konfliktuskezelési módszerek alkalmazása. A problémák helyett a lehetséges megoldásokra kell fókuszálnunk, feltétlenül nyitottnak, empátikusnak kell lennünk, s nem

utolsó sorban ismernünk kell azt a generációt, amelyet tanítani, nevelni igyekszünk. Ha ismerjük a „célközönséget”, illetve saját generációs korlátainkat és „gyarlóságainkat”, nem csak a konfliktusok kezelése válik egyszerűbbé, hanem az életkornak, egyúttal pedig az adott generációnak megfelelő oktatási módszerek és stratégiák kiválasztása is.

Manapság egyre többen kutatják a fiatalabb generációk sajátosságait, így az elmúlt évtizedekben számos tudományosan elismert publikáció látott napvilágot a témában, továbbá konferenciák, workshopok, webináriumok közkedvelt témája a gyerekek megváltozott viselkedése és eltérő képességprofilja. Egyre több a megbízható, szakmailag megalapozott ismereteket szolgáltató forrás, arra vonatkozóan azonban nemigen találni információkat, hogy a netgenerációsok ismérveivel milyen mértékben jellemezhetőek az azonos korosztályba tartozó tanulásban akadályozott gyermekek. Éppen ezért diplomamunkámhoz kapcsolódóan egyik célom ennek feltérképezése a pedagógusok körében interjúk formájában, a netgenerációra fókuszálva az egyes generációk sajátosságainak, s az azok mögött meghúzódó okoknak a bemutatása mellett.

Dolgozatomban először röviden összefoglalom a témában megjelent szakirodalmakra és tudományos cikkekre, tanulmányokra támaszkodva a generációelméleteket, hogy mit is jelent valójában a generáció fogalma, hogy milyen tényezők kovácsolják az egyes személyeket, korosztályokat a mai értelemben vett generációvá, s hogy miképp alakult elnevezésük, milyen „címkékkel” illették őket. Ugyan általánosítva, de nem elfelejtve az egyéni eltéréseket, felvázolom az egyes generációk sajátosságait, hogy milyen események, körülmények hatottak gondolkodásukra, világlátásukra és értékrendjükre hazánkban. Kitérek az egyes generációk között fennálló ellentétekre, az életkori sajátosságok és a generációs jegyek közötti fontos különbségekre. Röviden bemutatom a generációelméleteket ért kritikákat is, szót ejtve többek között a túlzott általánosítás és egyszerűsítés, a sztereotípiák, közhelyek és előítéletek veszélyeiről, a témában végzett kutatások problémáiról vagy a mikrogenerációkról. Egy teljes, önálló fejezetet szentelek a digitális bennszülött fiatalok tanulói mivoltának körüljárására, a tanulással való kapcsolatuk, megváltozott képességprofiljuk, továbbá az iskolában tetten érhető generációs ellentétek ismertetésére, felhívva a figyelmet a netgenerációs diákok és pedagógusaik közötti hídépítés szükségességére. Ezután bemutatom az általam végzett kutatás részleteit, vizsgálati módszerét, a kutatás körülményeit és eszközeit, továbbá elemzem a kapott válaszokat, értékelem az eredményeket. Ezt követi a konklúziók levonása a kutatási eredmények, illetve a kutatást megalapozó elméleti háttér függvényében. Végezetül összegezni kívánom a jelen szakdolgozat megírásával és a már említett kutatómunkával kapcsolatos gondolataimat és tapasztalataimat.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. Generációs alapismeretek

2.1.1. A generáció fogalma

A generáció kifejezés mai értelmezése viszonylag újkeletű. Míg manapság horizontálisan, tehát egy adott időszakban született, megközelítőleg egykorú személyek csoportjára használjuk, addig az 1800-as évekig a biológiai megközelítés volt a jellemző és a szülők és gyermekeik közötti átlagos időintervallumot jelentette. Egészen a 19. századig egy generációt 30-35 évben határoztak meg, vagyis egy emberöltőben, hiszen akkoriban ennyi volt az átlagos élettartam. Egy évszázadot tehát nagyjából 3 generáció, 3 nemzedék fogott át (nagyapapa-apa-fia), akik jó eséllyel ismerték egymást (Nemes, 2019).

Az első, aki szembement az említett vertikális meghatározással 1863-ban Émile Littré francia lexikológus volt, aki „egy korban élő és azonos korú emberek összességeként” (Nemes, 2019:32) definiálta a generációt. A magyar származású szociológus, Karl Mannheim (Mannheim Károly) 1928-as *A nemzedékek problémája* című tanulmányában leírt generációdefiníciója már nem csupán horizontálisan, a kronológiai egyidejűség tekintetében határozta meg a generáció fogalmát. Mannheim szerint közös nemzedékhez csak azok tartozhatnak, akik ugyanabban a történeti-társadalmi térben születtek, s cseperedtek fel (Bereczki, 2022). „A generációs közösségalkotás feltétele szerinte a közös történelmi, társadalmi térhez és időhöz tartozás, a részvétel az azonos kulturális közegben, így az adott kor eseményeinek azonos érzékelése” (Bereczki, 2022:23).

A kifejezés legtöbb modern meghatározása Mannheim munkásságára építve azt mondja, hogy azoknak a személyeknek az összességét tekinthetjük egy generációnak, kik nagyjából egy időben születtek, gyerekkori szocializációjuk hasonlóképpen zajlott, ennél fogva bizonyos közös tulajdonságokat, értékeket és szokásokat hordoznak magukban, s világlátásuk is hasonló (Steigervald, 2023).

Természetesen a generáció kifejezés definíciója tudományáganként eltérő lehet. Attól függően, hogy milyen nézőpontból közelítünk a fogalomhoz, más-más jellemző kerülhet a meghatározás fókuszába. A piackutatók például a hasonló fogyasztói preferenciákat, az informatikai vagy technológiai megközelítés a technológiai ismereteket és felhasználói szokásokat, míg a szociológiai nézőpont a közös történelmi, társadalmi és kulturális tapasztalatokat hangsúlyozza a generáció szó értelmezésekor.

2.1.2. Generációelméletek

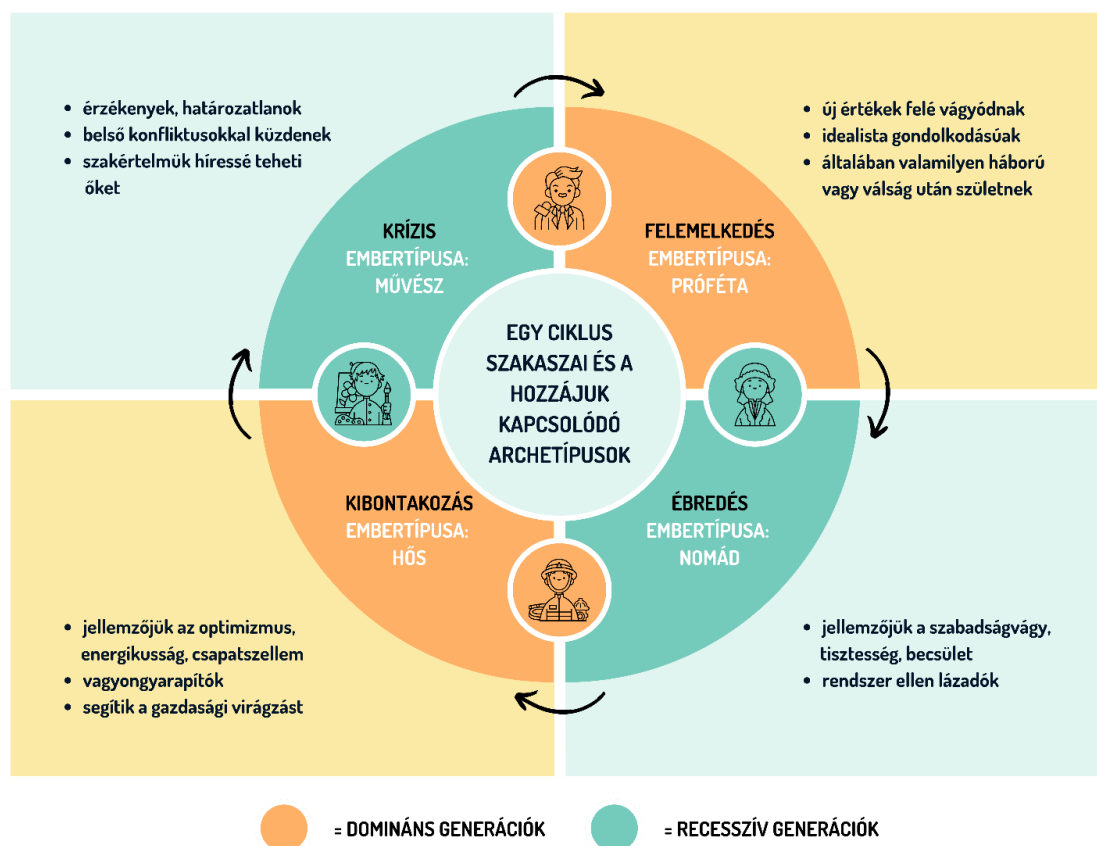
Hogy mi hívta életre a generációs elméleteket? Guild Ádám médiakutató szerint az a törekvésünk, hogy pontosabb képet kapjunk a társadalom, illetve a társadalmi csoportok működéséről, tagjainak viselkedéséről, s mozgatórugóiról (2022). Nemes Orsolya generációkutató úgy gondolja pusztán kapaszkodókat keresünk, általánosításokba, sztereotípiákba menekülünk, ösztönösen keresve az egyszerűsítés lehetőségeit, hogy könnyebben boldogulhassunk bonyolult, szétforgácsolt világunkban (2019).

Bármilyen okból kifolyólag kutatunk is válaszok után generációs kérdésekben, egy biztos, soha nem tulajdonítottunk még akkora jelentőséget a születési idő alapján történő besorolásnak, mint manapság. Az elmúlt évtizedekben hangsúlyos témává váltak a generációs megközelítések, melyek még az 1990-es évek elején az Egyesült Államokból kezdték meg hódító útjukat (Guild, 2022).

A generációelméletek – Nemes szerint – legjelentősebb alkotása mégsem amerikai földön, hanem Németországban keletkezett 1928-ban. A korábban említett *A nemzedékek problémája* című tanulmányt Karl Mannheim magyar származású tudós írta, akit napjainkban a szociológia úttörőjeként emlegetnek. Ahogy előzőleg már szót ejtettem róla, Mannheim szakított a pusztán biológiai nézőponttal és szociológiai, fejlődéslélektani szempontból vizsgálta a generációs kérdéseket. Hangsúlyozta, hogy az egyén személyisége a korai években alakul ki, s a későbbi élmények erre épülnek. Kezdeti tapasztalataink jelentik tehát az origót, az egyén számára a normálist, a természetes világképet, így gyermek- és ifjúkori élményeink határozzák meg későbbi benyomásainkat is. Mannheim álláspontja szerint azonban egy adott nemzedék tagjainak nincs feltétlenül saját generációtudatuk, nincsenek tudatában, hogy melyik generációs kategóriába sorolhatók. Ennek ellenére a közösen átélt és a teljes társadalomra ható krízisek, illetve a felgyorsult társadalmi változások hatására közösség válhat a nemzedék tagjaiból, még ha annak tagjai nincsenek is tudatában generációs hovatartozásuknak (Nemes, 2019).

A generációelméletek igazán az 1960-as években váltak ismét központi témává, főként az Egyesült Államokban. Míg azelőtt a változások olyan lassan mentek végbe, hogy nem tudtak generációs konfliktusok forrásaivá válni, addig a világháborúkat követő időszakban a fiatalok új utakat keresve egyre inkább elhatárolódtak az idősebbektől. A szolgáltatáson alapuló globális társadalom kialakulása olyan változásokat vont maga után, melyek révén bizonytalanná vált a jövő, homályossá a követendő út (Nemes, 2019).

Nemes véleménye szerint Neil Howe és William Strauss „ezt az egyre erősödő bizonytalansági hullámot lovagolta meg” (Nemes, 2019:44). Az amerikai történészek nevéhez négy generációs témájú könyv fűződik. 1991-ben megjelent *Generációselméletek* című művükben Mannheimhez hasonlóan határozták meg a nemzedék fogalmát. A generációt azon emberek csoportjaként definiálták, akik egyazon történelmi időn és helyen, s így egy kollektív személyiségen osztoznak. Úgy gondolták tagjait a közös történelmi események megélése kovácsolja nemzedékké, ebből kifolyólag pedig hasonló értékeket és hitet vallanak (Zombainé, 2015). Straussék azt állítják, hogy az egymást követő nemzedékek világlátásában, értékrendjében és viselkedésében megfigyelhető egyfajta ciklikusság, egy mintázat, amely nyolcvanévente ismétlődik. Felemelkedés, ébredés, kibontakozás és krízis. Ez az a négy, 20-22 évenként váltakozó szakasz, amelyből egy ciklus áll, s amelynek mindegyikéhez tartoznak bizonyos archetipikus jellemzők. Ahogy az alábbi ábrán látható, Strauss és Howe a felemelkedés és a kibontakozás szakaszához kapcsolódó „próféta” és „hős” archetípust domináns generációként jellemzik, utalva a nekik tulajdonított meghatározó szerepre a fejlődésben, míg az ébredés és krízis szakaszának ember-típusai, a „nomádok” és a „művészek” a recesszív generáció címkét kapták azon okból kifolyólag, hogy ők inkább elszenvedői, mintsem alakítói a változásoknak (Buda, 2020).



1. ábra: A generációk ciklikus elmélete
(Forrás: Saját szerkesztés Buda (2020) kötete alapján)

A szerzőpáros a négy archetípuson túl négy életkori szakaszt is megkülönböztet. Mivel egy ciklust szerintük egy emberöltő, tehát nyolcvan év ölel fel, így egy adott korban egyszerre négy archetípus van jelen, négy embertípus él együtt. Ahogy az életszakaszok 20-22 évente változnak, úgy változnak velük elméletük szerint az archetípusok is. Az alábbi táblázat jól mutatja, hogy például a felemelkedés szakaszában született „próféta” embertípus valamikor az ébredés nevű szakaszban vállal „nomád” gyermeket, a kibontakozás szakaszában lesz középkorú, majd elérve az időskort megtapasztalja a krízis időszakát is (Zombainé, 2015).

	FELEMELKEDÉS	ÉBREDÉS	KIBONTAKOZÁS	KRÍZIS
IDŐSKOR	nomád	hős	művész	próféta
KÖZÉPKOR	hős	művész	próféta	nomád
FIATAL FELNŐTTKOR	művész	próféta	nomád	hős
GYERMEKKOR	próféta	nomád	hős	művész

2. ábra: Egy ciklusban jelen levő archetípusok és életszakaszai

(Forrás: Saját szerkesztés Zombainé (2015) nyomán)

A szerzők úgy gondolják, hogy ez a generációs ciklikusság leginkább egy lengő ingára hasonlít: az inga kilengésének két végpontja szimbolizálja a két szélsőséges, extrém periódust, a felemelkedést és a krízist, míg a kettő között csendesebb, átmeneti szakaszokat figyelhetünk meg (Buda, 2020).

A generációknak ezt a ciklikus modelljét számtalan kritikával illették az évek alatt, amiért Strauss és Howe úgy kezelik benne a generációkat, mintha azok évszakok lennének, melyek egyenletesen, s következetesen követik egymást korszakokon át (Nemes, 2019). A legtöbb társadalomtudós, elemző és kutató úgy véli, hogy ez a szimmetrikusság túlságosan merev, s nem veszi figyelembe, hogy a világszerte zajló folyamatokra változók, tényezők sokasága van hatással (Buda, 2020). Ugyan tágabb értelemben igaz, hogy „minden generáció saját időszakának következménye, és reakció az őt megelőzőre” (McCrindle–Wolfinger, 2010: 15), Nemes mégis óva int mindenkit attól, hogy az előbbiekhöz hasonló általánosításokkal próbálja meg elkerülni a témában való valódi elmélyülést, kutatást, az időráfordítást a társadalom tagjainak megismerésére (2019).

Hasonlóképp vélekedik 1935-ös művében Joó Tibor történetfilozófiai író is, aki már akkor figyelmeztette olvasóit, hogy a történelem időkerekét forgató tényezők sokaságából a nemzedékek közötti viszony csak egy, éppen ezért veszélyes lehet a generációk alapján sematizálnunk a történelmet (Zombainé, 2015).

Bár láthattuk, hogy az alapokat már az 1990-es években lefektették, a szakirodalomban mégis Mark McCrindle és Emily Wolfinger generációs felosztása vált uralkodóvá, akik Strauss és Howe munkásságán túl Hugh Mackay írásaira támaszkodva felosztásukban 7 ausztráliai generációt neveztek meg és írtak körül, melyek a következők:

- névtelen (föderációs vagy szövetségi) generáció;
- építők (veteránok) generációja;
- baby-boomerek;
- X generáció;
- Y generáció;
- Z generáció;
- alfa generáció (Buda, 2020).

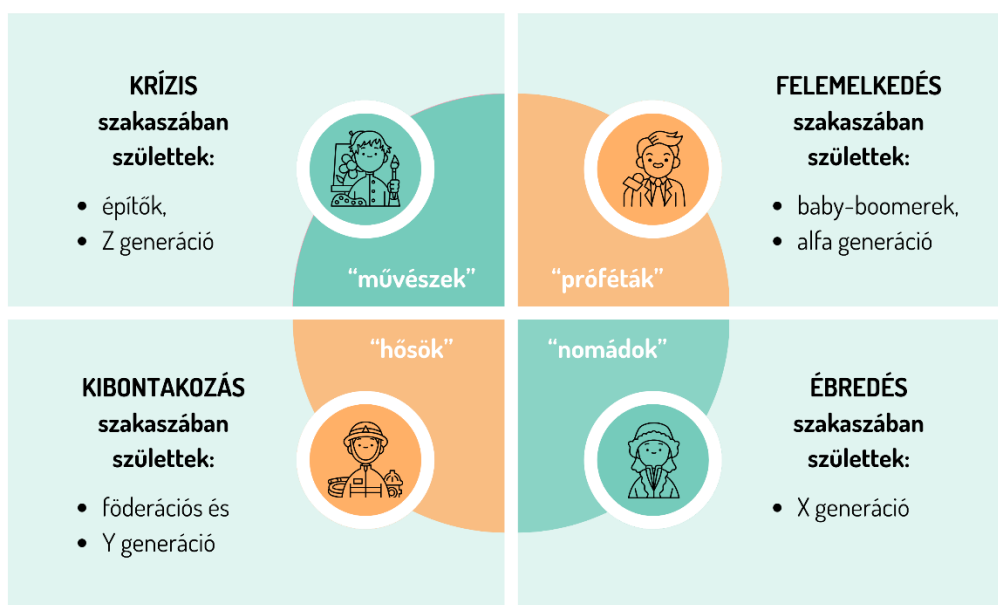
A baby boomerek a ciklikus generációelmélet alapján „prófétának” születtek a felemelkedés időszakában, fiatalkorukat az ébredés, középkorukat a kibontakozás, időskorukat pedig a krízis éveiben töltötték. Ennek a generációnak az életét meghatározta a háború utáni fejlődés időszaka és a civil mozgalmak (McCrindle–Wolfinger, 2010).

Az X generáció a „nomád” embertípusnak feleltethető meg. Ők az ébredés szakaszában jöttek a világra, fiatalkorukat a kibontakozás, középkorukat a krízis, öregkorukat pedig a felemelkedés vagy fejlődés éveiben töltik. Ennek a generációnak a fiatalkorát javarészt egyfajta relatív béke- és jólét jellemezte (McCrindle–Wolfinger, 2010).

Az Y és a föderációs generáció tagjai „hősnek” születtek a kibontakozás éveiben, fiatalkorukat a krízis határozta meg, míg középkorú éveiket a felemelkedés, időskorukat az ébredés szakaszában töltik. Az Y generációs fiatalok a szeptember 11 utáni krízisperiódusban töltötték mindennapjaikat. Az építők szülei, vagyis a föderációs generáció egy békekorszakba született bele, amikor Ausztrália nemzetté vált, majd felnőttként megtapasztalhatták az I. világháború és a nagy világválság krízisét. Harcoltak mindkét világháborúban, majd átérték a robbanásszerű fejlődést, mely a háborúkat követte (McCrindle–Wolfinger, 2010).

Az építő és a Z generációs „művészek” a krízis idején születtek, fiatalkorukat a felemelkedés, középkorukat az ébredés, időskorukat a kibontakozás szakaszában élik.

Az építők születése a nagy világválság és a II. világháború krízisperiódusára tehető, családok pedig már a háború utáni fejlődési szakaszban alapítottak. Amikor baby boomer gyermekeik a civil mozgalmak élére álltak negyvenes, ötvenes éveikben jártak. A Z generációsok krízisperiódusa a terrorizmus, a globális válság és a klímaváltozás okozta fenyegetettség. A ciklikus generációelmélet alapján fiatalkorukat gazdasági és társadalmi megújulás kell, hogy átítassa (McCrindle–Wolfinger, 2010).



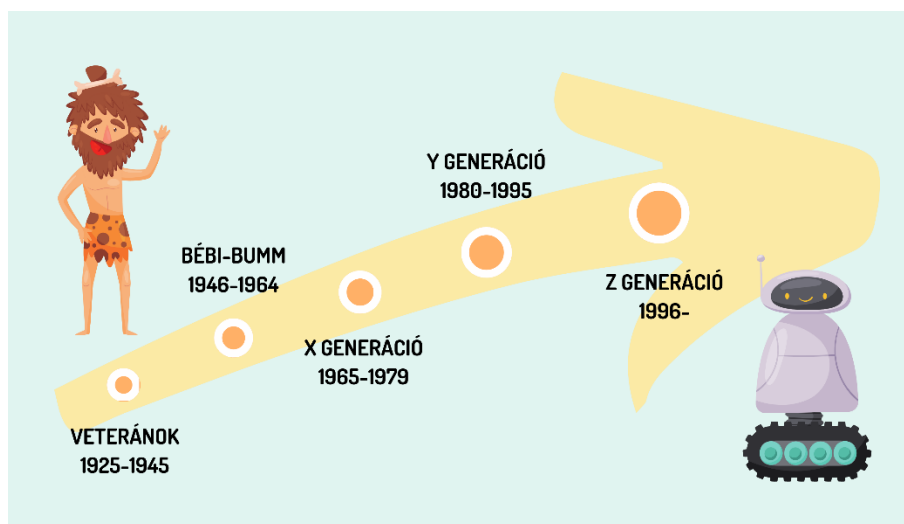
3. ábra: McCrindle és Wolfinger generációs felosztása

(Forrás: Saját szerkesztés McCrindle és Wolfinger (2010) nyomán)

Az általánosabb generációs elméletek mellett kialakult egy olyan kategorizálás is, amely az általános személyiségjellemzőkkel szemben az egyes társadalmi csoportok digitális világhoz való viszonyulását helyezi a fókuszba (Buda, 2020). Ezt az új irányvonalat a XX. század utolsó évtizedeiben zajló robbanásszerű technológiai fejlődés hívta életre, melynek köszönhetően az egyes generációk már merőben más szocializációs közegbe születtek bele (Buda, 2020; Prensky, 2001).

A hazai szakirodalmak tekintetében az egyik legismertebb ilyen felosztás Kulcsár Zsolt nevéhez fűződik, kinek 2008-ban megjelent, majd 2014-ben átdolgozott *Az interaktív e-learning felé* címet viselő e-bookjában olvashatunk róla. A következő ábrán bemutatott generációk közül a Z generáció tagjai voltak az elsők, akik egyáltalán nem ismerték a számítógépek és internet nélküli világot. A veteránok csak idős korukban találkoztak először a digitális eszközökkel, így általánosságban elmondható róluk, hogy nehezen birkóznak meg az új informatikai vívmányokkal. A „bébi-bumm” generáció tagjai középkorú felnőttként ismerkedtek meg a számítógépekkel.

Munkahelyük megtartása, illetve karrierjük érdekében sokan közülük kénytelenek voltak elsajátítani az új eszközök használatát, de ezek nem váltak életük szerves részévé, pusztán megtanultak együtt élni velük, ha a szükség úgy hozta. Az X-esek tinédzserként vagy fiatal felnőttként találkoztak a számítógéppel és az internettel előnyösebb pozícióból indultak használatuk elsajátítását tekintve, mint baby boomer vagy veterán elődeik. Munkájukra egyértelműen hatással vannak az új informatikai eszközök, emellett magánemberként is egyre gyakrabban, s egyre változatosabb módokon alkalmazzák őket. Az Y generáció már gyerekként kapcsolatba került a számítógéppel, sok esetben az internettel is, emiatt Kulcsár úgy hivatkozik rá, mint a digitális nemzedék első hullámára. Munkájukba és magánéletükbe is szervesen beépültek az új informatikai megoldások, így ezek a technológiai eszközök vélhetően megszokottá váltak számukra. Ahogy említettem, az utánuk következő Z generáció tagjainak ismeretlen a számítástechnikai eszközök és internet nélküli világ, hiszen ezek születésüktől fogva a mindennapjaik részét képezik, s már életük első éveitől kezdődően használják is őket (Buda, 2020).



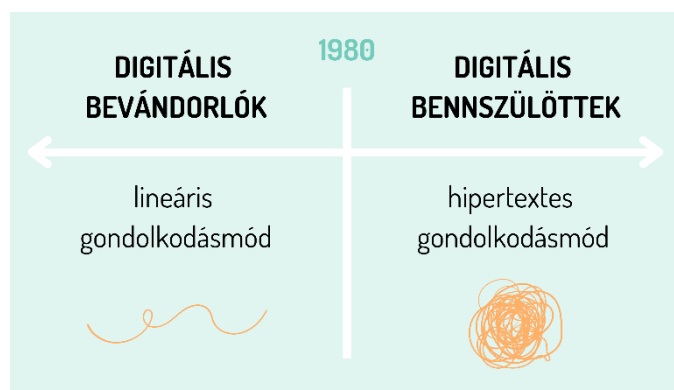
4. ábra: Kulcsár Zsolt digitális generációi

(Forrás: Saját szerkesztés Kulcsár (2014) ábrája alapján)

Marc Prensky véleménye szerint az elmúlt évtizedekben a digitális technológia fejlődése és terjedése révén egy akkora törésnek lehettünk tanúi, melyet nyugodtan hívhatunk akár szingularitásnak is, hiszen eseményeinek láncolata visszafordíthatatlan változásokat indukált (Prensky, 2001). A digitalizációs törésvonal mentén kettészakadt társadalom leírására, a generációs különbségek kifejezésére Prensky egy az előzőnél jóval egyszerűbb bipoláris felosztást alkotott meg, bevezetve a digitális bennszülött és digitális bevándorló kifejezéseket a köztudatba.

Ugyan az elnevezések elsősorban a diákok és tanáraik közötti különbségeket voltak hivatottak megvilágítani, csakhamar elkezdtek a fiatalabb és idősebb generációkra használni azokat. Az említett csoportokat Prensky az alapján különböztette meg, hogy életük során mikor találkoztak először a digitális technológiával. A digitális bennszülött címkét a társadalom azon része tudhatja magáénak, amelyik már egy infokommunikációs technológiával átszőtt környezetben nőtt fel, a technológiák világában szocializálódva (Buda, 2020). Digitális bevándorlóknak azokat a nemzedékeket nevezte el, akik csak később, tanulás révén alkalmazkodtak megváltozott környezetükhöz, hiszen ők bár megtanulták a digitális világ nyelvét, bizonyos mértékig megtartották „akcentusukat”. S hogy miben nyilvánulhat meg ez a Prensky által találóan akcentusnak nevezett beállítódás? Például a javítandó dokumentum kinyomtatásában – szemben a képernyőn történő elolvasásával – vagy barátunk, kollégánk odahívásában a számítógépünkhöz egy weboldal megmutatása okán, ahelyett, hogy annak URL címét egyszerűen csak elküldenénk e-mailben vagy „átdobnánk” Messengeren (Prensky, 2001).

A két csoport között természetesen számtalan preferenciakülönbség fennáll, melyekre dolgozatom egy későbbi fejezetében szeretnék majd részletesen kitérni. Maga Prensky legfontosabb különbségként az eltérő gondolkodási módot nevezi meg. Feltételezése szerint a digitális bevándorlók hagyományos, lineáris gondolkodásmódjával ellentétben a digitális bennszülöttek a hálózatos, vagyis hipertextes gondolkodást preferálják, melynek révén úgy ugrálnak egyik gondolatról a másikra, ahogyan a hipertextes szövegekben szokás ugrálni a linkek segítségével. Az alábbi ábrán jól látható, hogy a két tábor közötti választóvonal az 1980-as évnél húzható meg, ha Strauss és Howe 1997-es generációelméletét vesszük alapul. Az ennél korábban született nemzedékek a digitális bevándorlók táborát erősítik, míg a később született generációk a digitális bennszülöttek közé tartoznak (Buda, 2020).



5. ábra: A digitális bevándorlók és a digitális bennszülöttek gondolkodásmódja
(Forrás: Saját szerkesztés Buda (2020) nyomán)

Nem csak a Strauss-Howe szerzőpáros elméletét érte azonban kritika, sokan Prensky eszmefuttatását is bíralták annak túlzott egyszerűsége és homogenitása miatt. Számos kutatás bebizonyította, hogy sem a digitális bevándorlók, sem pedig a digitális bennszülöttek nem alkotnak egységes csoportot a digitális készségek tekintetében. Bennett és munkatársai 2008 és 2010 között megállapították, hogy a fiataloknak csupán szűk rétege rendelkezik igazán magas szintű digitális kompetenciával, ahogyan magyar kutatások révén az is bizonyítást nyert, hogy sok pedagógus a tanítványainál jelentősen fejlettebb digitális készségekkel rendelkezik, s gyakrabban, intenzívebben használják IKT-eszközöket, mint a digitális bennszülöttek.

A pusztán életkor alapján történő megkülönböztetés tehát hibás, éppen emiatt 2009-es munkájában már maga Prensky is egy új megnevezést, a „homo sapiens digitalis”-t használja. Ez az új embertípus szerinte két fontos dologban is eltér a mai embertől: egyrészt a digitális fejlődést elfogadja, mint az élet természetes velejáróját, másrészt rendelkezik digitális bölcsességgel, mely által megfontoltan tudja alkalmazni a digitális eszközöket készségeinek, képességeinek csiszolására, kiegészítésére, illetőleg körültekintően használja a technológiát az átgondolt, bölcs döntések meghozatalához (Buda, 2020).

2.1.3. Generációk kialakulását befolyásoló tényezők

Ahogy korábban láthattuk a generáció kifejezés különböző magyarázatai számtalan olyan tényezőt említenek, melyek nemzedékké kovácsolhatnak egy társadalmi csoportot, korosztályt.

Steigervald Krisztián definíciója szerint „a generációk az egymással nagyjából egy időben születettek olyan csoportjai, amelyek tagjai hasonló gyerekkori szocializációjuk miatt sok egyforma tulajdonságot, értéket, szokást és hasonló világlátást hordoznak magukban” (Steigervald, 2020:37). A generációkutató meghatározásában tehát a születési besoroláson túl a hasonló szocializációt hangsúlyozza, mint befolyásoló tényezőt, s ebből eredezteti a tulajdonságok, értékek, szokások és világnézet hasonlóságait. Megállapításának validitását erősíti Mannheim 1969-es munkája, mely szerint az egyes generációs különbségek nem az életkorral állnak összefüggésben, hanem a szocializációs tapasztalatok különbségeiből fakadnak. Ebből következik, hogy ha az adott szocializációs hatások tartósan fennállnak a szocializáció legfontosabb életszakaszaiban, vagyis gyermek- és fiatalkorban, akkor szükségszerűen hatással vannak egy generáció formálódására. Fontos azonban leszögezni, hogy az egykori két-, illetve három-elemű szocializációs modellek mostanra elavultak, kiegészítésre szorulnak – ahogy arra Nagy és Trencsényi rávilágított 2012-ben – hiszen manapság számolnunk kell negyedleges közegként az információs társadalom virtuális tereivel is, melyek szocializációs hatása számottevő a digitális bennszülött személyek esetében (Székely, 2020).

Ahogy az előbbiek is mutatják, egy generáció kialakulása számos összetevő függvénye. Az életkoron túl a közösen megtapasztalt társadalmi, történelmi események, a földrajzi elhelyezkedés, az adott korban uralkodó kultúra, a média és a technológia fejlettsége mellett relevanciával bírnak az olyan egyéni jellemzők is, mint a vidéki vagy városi környezet, a család jövedelmi szintje, társadalmi státusza, a nevelés milyensége, s a képzettség (Csutorás, 2020).

Csutorás úgy gondolja – s ezen véleményén én is osztozom –, hogy bár mindegyik említett komponens hatással lehet a generációhoz tartozásra, nem mindegyik feltétele annak. Valószínűsíti ugyanakkor, hogy minél több az azonosság két személy esetében, annál biztosabbak lehetünk benne, hogy ők egyazon generációhoz, egyazon nemzedékhez tartoznak (Csutorás, 2020).

Alábbi, Csutorás munkássága nyomán készített ábrám nem csak szemlélteti azokat a tényezőket, melyek befolyásolhatják egy nemzedék születését, de azt is érzékelteti, hogy e komponensek egymással is összefüggenek, egymásra is hatással vannak (Csutorás, 2020).



6. ábra: A generációhoz tartozás lehetséges komponensei
(Forrás: Saját szerkesztés Csutorás (2020) ábrája alapján)

2.1.4. A generációk elnevezése

A számtalan generációs elmélet és meghatározás mellett megannyi generációs elnevezés látott napvilágot, ám a hozzáértők a mai napig sem jutottak egyetértésre. A téma feldolgozását jelentősen megnehezíti, hogy a kutatók más-más címkéket preferálnak és különböző évszámokkal határolnak be egy-egy generációt (Nemes, 2019).

Az első generáció, amely saját nevet kapott – a 2. világháborúnak állítva emléket – a veteránoké, habár elnevezésük csak utólag született meg (Nemes, 2019). Természetesen nem úszhatták meg további címkék nélkül, a szakirodalmak, blogok, tanulmányok többek között csendes generációként, építőkként, arany öregekként és pre-boomerekként is hivatkoznak rájuk (McCrindle–Wolfinger, 2010).

A baby boomerek előtt nem volt szokás a mai értelemben vett generációs elnevezések alkalmazása. Ugyan léteztek címkék, de azokat nem pontos évszámokkal meghatározott korcsoportokra értették, hanem általánosságban használták egy bizonyos életkorra korlátozódva, mint például „a fiatalok e generációja” (Nemes, 2019:56). Erre a nemzedékre azonban látványos demográfiai hatása okán már akkoriban ráragadt a baby boomer kifejezés, mely azóta is tartja magát a hétköznapi nyelvben és a témához kapcsolódó szakirodalmakban egyaránt, így tehát a 2. világháború utáni időszak ugrásszerű népességnövekedésének szülöttjeivel kezdődött meg a generációs elnevezéseknek a kidolgozása. Bár legtöbbször valóban baby boomerekként gondolnak rájuk, velük kapcsolatban találkozhatunk az én generáció, a stressz-generáció vagy TV-nemzedék kifejezésekkel is (McCrindle–Wolfinger, 2010).

A baby boomer generáció elnevezéséhez képest az X-ek címkéjének megtapadásáig sokkal rögzösebb út vezetett. Nemes Orsolya generációkutató szerint kezdetben baby bustersként (bébicsőd) emlegették őket annak okán, hogy az amerikaiak között 1964 után jelentősen csökkent a születések száma. Az X generáció kifejezést vélhetően Robert Capa magyar fotós használta először egy fotóösszéje címeként valamikor az 1950-es években, habár ő maga a baby boomereket nevezte így. Kicsivel később, 1965-ben Charles Hamblett és Jane Deverson a fiatalok populáris kultúrájáról írt könyvüket adták ki azonos címmel. Az X kifejezést egyrészt matematikai olvasatban ismeretlenként használták, de a név utalás volt az X besorolású, bizonyos tartalmakat és jelenségeket sokkolóan kendőzetlenül bemutató filmekre is. Az X generáció elnevezést azonban nem ők, hanem Billy Idol tette szélesebb körben is ismertté, aki állítólag édesanyja egy példánya után nevezte el így az 1976-ban alapított punk-rock bandáját (Nemes, 2019). Erre a nemzedékre végérvényesen Douglas Coupland ragasztotta rá az X generáció címkét – noha szándékán kívül.

Az író 1991-ben jelentette meg első regényét, mely az *X generáció: mesék egy felgyorsult kultúrának* címet kapta. Fikciós története három fiatalról szól, s valójában saját generációjának problémáit mutatja be. A címke a könyv debütálását követően megtapadt, s belőle származott az utánuk következő 2 generáció elnevezése is, habár az író az X generáció kifejezéssel nemzedékének épp a névtelenség utáni vágyát, a beskatulyázással kapcsolatos ellenszenvét kívánta megfogalmazni (Nemes, 2019; McCrindle–Wolfinger, 2010). Mi sem mutatja jobban, hogy Douglas Coupland ezen törekvése elbukott, mint az a tény, hogy az X generáción túl az MTV-generáció, a Pepsi-generáció, a McDonalds-nemzedék vagy a tweenerek kifejezés is ennek a korcsoportnak a tagjaira használandó, de hazánkban kulcsos gyerekeknek is hívják őket (McCrindle–Wolfinger, 2010).

Az X-ek utáni nemzedék elnevezése az *Ad Age* egyik 1993-as vezércikkére vezethető vissza, melyben logikusan folytatva a sort az Y betűvel utaltak az akkori fiatalokra. Bár az 1982-1995 között született generációra Európában ez a leginkább elterjedt kifejezés, elsőként az ezredfordulósok (millenials) címke honosodott meg, de használatos velük kapcsolatban a Nintendó-nemzedék, facebook-nemzedék, Ygen, Google-generáció vagy MySpace-generáció szókapcsolat is, hogy csak néhányat említsek (McCrindle–Wolfinger, 2010).

Az Y-ok utáni nemzedéket 2012-ben Bruce Horowitz igyekezte elnevezni, s egy *USA-Today* cikkben számos javaslattal állt elő. Bár felmerült a Wii generáció és a netgeneráció kifejezés is, végül a korábbi gyakorlathoz kapcsolódva a Z honosodott meg, s ezt 2019-ben a Pew Kutatási Központ is megerősítette, amikor bejelentette, hogy hivatalosan Z generációként kíván hivatkozni az 1995 után született korosztályra (Nemes, 2019). Jean M. Twenge amerikai pszichológus *Generation Me* című könyvében használta először az iGeneráció kifejezést az 1995-ben, illetve 1995 után születettek csoportjára, mely véleménye szerint jobban kifejezi ennek a nemzedéknek a sajátosságait, jobban visszaadja tapasztalatait, egyszersmind rezonál tagjainak vágyaival, hiszen nem az idősebb generációk elnevezésére reflektál, hanem teljesen új, a többi generációtól független címkét alkot. Twenge úgy gondolja, hogy egy generáció nevének kellően tömörnek kell lennie, mégis elég átfogónak ahhoz, hogy az emberek szélesebb tömegét magába foglalja, ugyanakkor semlegesnek kell maradnia annyira, hogy elfogadhassa maga az elnevezett generáció és a korábbi nemzedékek is. Mindezen túl építenie kell az adott generáció tapasztalataira, ahogyan az iGeneráció kifejezés utal arra tényre, hogy tagjainak élményei szorosan kötődnek az internet és az okostelefonok világához. Az 1995-ben kereskedelmi forgalomba kerülő interneten túl az elnevezés i betűje egyfajta utalás az iPhone elnevezésre is, nem véletlenül, hiszen egy felmérés szerint háromból kettő amerikai tinédzser 2015-ben iPhone-

tulajdonos volt (Twenge, 2018). Bár hazánkban is sokan kedvelik az iPhone-modelleket, térhódításuk messze nem olyan mindent elsőprő erejű, mint az amerikaiak által lakott területeken, így a továbbiakban az iGeneráció kifejezés helyett én egyszerűen net- vagy Z generációként kívánok hivatkozni erre a nemzedékre, hiszen nálunk túlnyomórészt ez a bevett gyakorlat.

A Nagy Ádám és Kölcsey Attila által csak Z 2.0-nak hívott, jelenleg legfiatalabb nemzedéket a legtöbben Alfa generációként ismerjük, s azok tartoznak közéjük, akik 2010-ben vagy azóta születtek (Nagy, 2017). A Z generációval a latin ábécé végére értünk, így Mark McCrindle ausztrál demográfus és csapata a görög ábécéhez fordulva annak első betűjét, az alfát kezdte el használni a legifjabb generációval kapcsolatban. McCrindle-ék úgy gondolták találó az elnevezés, mivel utal az új kezdetre, a tiszta lapra. Ennek a nemzedéknek valamennyi tagja a 21. században jött világra, s egy teljesen új, megváltozott környezetben szocializálódik. Már születésüktől kezdve körül veszik őket az okoskészülékek, s sokan közülük előbb tanulják meg használni az érintőképernyőt, mint hogy beszélni tudnának, de ugyancsak találó az A generáció elnevezés, ha arra gondolunk, hogy számos kutató szerint ez a nemzedék fog megoldást találni olyan globális problémákra, mint a felmelegedés vagy a terrorizmus megfékezése (Nemes, 2019).

Az ausztrál demográfuscsoport jóslata szerint előbbi generációt 2024-ig fogjuk számítani, majd továbbhaladva a görög ábécében 2025-2039 között a bétákat, utána pedig már a gammákat üdvözölhetjük (Nemes, 2019).

2.1.5. Hazánk generációi

Hazánkban jelenleg 6 generáció képviselteti magát, melyeket a következőkben a Steigervald Krisztián generációkutató által alkalmazott, az alábbi ábrán is bemutatott születésiév-alapú besorolás szerint szeretnék nagy vonalakban áttekinteni.

GENERÁCIÓK	SZÜLETTEK	ÉLETKORUK 2024-BEN
veterán/építő	1945-ben vagy előtte	79 évesek vagy idősebbek
baby boomer	1946-1964	60-78 évesek
X	1965-1979	45-59 évesek
Y	1980-1994	30-44 évesek
Z	1995-2009	15-29 évesek
alfa	2010-ben vagy utána	legfeljebb 14 évesek

7. ábra: Steigervald születésiév-alapú generációs rendszere
(Forrás: Saját szerkesztés Steigervald (2020) ábrája alapján)

Fontosnak tartom kihangsúlyozni, hogy természetesen vannak, akik ettől eltérő kategóriákat, generációs címkéket használnak, ahogyan olyanok is akadnak, akik a generációs határokat más évszámokhoz kötik (Steigervald, 2020). Bár általánosságban elfogadott, hogy az egyes nemzedékeket különböző szempontok alapján el tudjuk különíteni egymástól, az egyes generációkat és generációs címkéket mégsem lehet teljesen egységesen, globálisan kezelni abból kifolyólag, hogy az ugyanabban az időszakban született személyeket az egyes országokban, de még az egyes államokon belül is más-más kulturális, történelmi, szociális, politikai és gazdasági hatások érték, s érik még ma is, melyek révén attitűdjük, világnézetük szükségszerűen eltérően alakul. Bár a globalizáció határokat elsöprő folyamatai elhalványították a különbségeket, teljesen homogén generációkról mégsem beszélhetünk (Nemes, 2019).

Steigervald Krisztián immáron 20 éve kutatja a generációkat, s nem csak az éppen aktuális fiatalokat, hanem valamennyi nemzedéket. Ez idő alatt több mint ezer fókuszcsoportban és több ezer interjún volt jelen, s temérdek, a téma szempontjából releváns kérdőív köthető nevéhez. Ebből kifolyólag a generációkutató – elmondása szerint – képes holisztikus módon szemlélni társadalmunkat. Mivel szakdolgozatom középpontjában hazánk nemzedékeinek – közülük is a netgenerációsoknak sajátosságai állnak –, Steigervald pedig több éves, széleskörű tapasztalattal rendelkezik ezen a területen, s szemlélete, a generációkutatáshoz való hozzáállása is közel áll hozzám, meggyőződésem, hogy megfelelően járok el, ha az egyes nemzedékek bemutatásakor elsősorban az ő munkásságára építek (Steigervald, 2020).

Ahogy azt a következőkben látni fogjuk, besorolásának alapja „azoknak a körülményeknek a változása, amelyek meghatározzák egy-egy generáció viselkedési jegyeit” (Steigervald, 2020: 56). Egy generáció tagjainak életében számtalan változás mehet végbe, s az új tapasztalatokat nem csak fogadják, hanem az ezekkel járó újdonságokat bizonyos mértékig be is építik. Steigervald ezt a folyamatot hívja „élménytartománynak”, melybe véleménye szerint minden tapasztalás beletartozik, amiben az egyénnek élete során része van. Egy baby boomer is megtapasztalja például a későbbi generációk élményeinek egy részét, mely révén természetesen alakulhat, változhat világszemlélete és életfelfogása, alapszemélyiségét mégis gyerekkori élményei határozzák meg, s az akkor tapasztaltak jelentik számára az origót, a „normálist”. Ezt a fiataalkori élménybázist a generációkutató „alapélménynek” hívja. Az egyes generációk viselkedésére számtalan folyamat, trend van hatással, s ezek a trendek mindannyiunkat alakítják, kik átéljük őket, függetlenül attól, hogy mely nemzedékhez tartozunk. Ha alapélményünk része a szüleink által erős mintaként alkalmazott generációs tapasztalathalmaz, s fogékonyak vagyunk erre a mintaadásra, az hatással lesz viselkedésünkre, s előfordulhat, hogy Z generációs-ként X-es vagy baby boomeres attitűdöket is mutatunk. Éppen előbbieket miatt fontos észben

tartanunk, hogy elhibázott lépés pusztán az általánosításokra hagyatkozva gondolkodnunk egy-egy generációról (Steigervald, 2020).

Mindezek fényében a következőkben szeretném röviden bemutatni azokat a tapasztalatokat, eseményeket, melyek az egyes generációkat formálták, s azt, hogy ezek milyen következményekkel jártak az adott nemzedék viselkedésének tekintetében (Steigervald, 2020).

Veterán vagy építő generáció (1945 előtt)

Ennek a generációnak a tagjai a II. világháború ideje alatt vagy még a világháború előtt születtek egy rendkívül konfliktusos világban. Leginkább a nyomtatott sajtóból vagy a rádióból informálódtak. Általánosságban elmondható, hogy életüket szilárd közösségi szabályok mentén élték, miközben valamennyien elszenvedői voltak a világégésnek. Mindennapjaikat leginkább a külső körülmények formálták, melyek mellett az egyén érzései csupán másodlagosak lehettek. Személyiségüket meghatározza ez a veszélyes időszak, így alapélményük a veszteség, a hiány és a bizonytalanság, s az ebből eredő, félelemből táplálkozó bezárkózás. A veteránok klasszikus generációs jegyei közé tartozik a spájzolás, ezzel igyekeznek felkészülni az ínségesebb időkre. Rohamosan változó világunkban a család szokásai, hagyományai, s megszokott dolgaik jelentik számukra az állandóságot, a stabilitást. A bizonytalanságra válaszul megrögzötten keresik a biztonságot, így érthetetlen számukra például, hogy unokáik miért váltogatják olyan gyakran munkahelyüket, miért nem éltetik a családi hagyományokat vagy hogy miért rohannak valahová folyton-folyvást (Steigervald, 2020).

Baby boomerek (1946-1964)

A baby boomerek alapélményét a kétpólusú világ, az újjáépítés időszaka, a hiány megélése, illetve a hidegháború fenyegetettsége táplálta, mely folyamatosan érkezett a rádióból és a tévéből. Meggyőződésük, hogy szüleik valamit borzalmasan elrontottak, így megfogant bennük a gondolat, hogy nekik kicsit másképp kellene élniük az életüket. Bár alapvetően elfogadták az örökölt kapott poroszos, hierarchikus rendet és szabályozottságot, vágytak valamiféle változásra, az életet pedig nem csak túlélni, hanem megélni szerették volna, ezért is ragasztotta rájuk Tom Wolfe 1976-ban az önző címkét (Steigervald, 2020).

Steigervald szerint a baby boomerek nem kisebb tettet vittek véghez, mint hogy elindították az „individualizmus forradalmát”. Ez lett az utolsó olyan generáció, melynek tagjai még magázzák a szüleiket, s az első, akiket saját gyermekeik már tegezhetnek. Bár lefektették a nemek közötti egyenlőségi mozgalmak alapjait, legitimálták a szexet, s nyitottabbá tették a szeretetet

is, ők maguk nem igazán tudnak mit kezdeni a nagyobb szabadsággal, hiszen gondolkodásukat gúzsba kötik azok a poroszos minták, melyeket még szüleiktől kaptak (Steigervald, 2020).

Bár sokan közülük mindent megtennének a családjukért, szeretetnyelvük korlátozottabb, mivel senki nem tudott számukra megfelelő mintával elől járni. Éppen ezért szeretetüket többnyire gyermekeik, s unokáik állandó etetésével, s hangos aggódással fejezik ki (Steigervald, 2020).

Elmondható róluk, hogy alapvetően egy felnőttorientált világban gondolkodnak, melyben az idősebb személyeknek korukból adódóan jár a megbecsültség, így biztosak abban, hogy az évek múlásával ez őket is megilleti. Tisztelik az életkoralapú hierarchiákat, ahogyan a hagyományos értékeket és a tradíciókat, a tudást is. Előbbiekből következik, hogy ők elsősorban hosszú távon, években, vagy inkább évtizedekben gondolkodnak (Steigervald, 2020).

Generációs sajátosságuk a túlzott feladatorientáltság, s neveltetésük okán a spájzolás is, bár esetükben ez nem az élelmiszerek halmozásában érhető tetten, inkább csak arról van szó, hogy nem szívesen költenek a szükségesnél többet, s nem szeretnek pazarolni (Steigervald, 2020).

X generáció (1965-1979)

Ez az első technológiaorientált generáció, köszönhetően annak, hogy a hatvanas évek közepén kezdetét vette az analóg ipari forradalom, melynek folyamányaként a háztartásvezetést már mosógép, centrifuga, porszívó segítette, a szórakozást pedig tévé, lemezlejátszó, majd kazettás magnó támogatta. A fejlett országokban a szülők jólétben élhettek, míg hazánkban a kissé lazábbá váló Kádár-rendszer hozott enyhülést (Steigervald, 2020).

Mivel az akkori édesanyákat mind inkább beszippantotta a munka világa, az X-esek jellemzően már 1-2 évesen bölcsődébe, később pedig óvodába jártak, melynek révén szüleiknél jóval hamarabb kerültek napi kapcsolatba a velük egykorúakkal. A szakirodalom gyakran csak „magára hagyott generációként” emlegeti ezt a nemzedéket, mivel tagjai korán elveszítették anyjuk közelségét, emiatt pedig általános alapélményükké vált a bizonytalanság. Veterán elődjekkel szemben ők nem a biztonságot, az állandóságot kezdték el keresni a bizonytalanságra válaszul, hanem azokat az eszközöket, tényezőket kutatják, melyekkel sikeresek lehetnek folyamatosan változó világunkban. Szülő nélküli cseperedésükre külön kifejezés is van: „kulcsos gyerekek” voltak, akiknek számtalan dolgot autodidakta módon vagy egymástól kellett megtanulniuk. Éppen ezért rendkívül fontos számukra a kapcsolati tőke, hiszen boldogulásuk sok esetben kapcsolataik mennyiségétől, s minőségétől függött (Steigervald, 2020).

Az anya hiánya miatti bizonytalanságát ez a generáció mérhetetlen maximalizmussal kúrálja, mely miatt a generáció tagjai nem csak magukkal, hanem másokkal szemben is jelentős

elvárásokat támasztanak. Steigervald szerint az X-esek nemzedéke sikerre lett ítélve, mivel maximalizmusuk okán újabb és újabb feladatok megoldásába, a magányos hős szerepébe kényszerítik magukat. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy ez az önként vállalt szerep bizonytalanságukat leplezheti, s ennek tudatában talán nem is olyan meglepő a tény, hogy a pszichológushoz járás vagy a párkapcsolati tréningek is általuk lettek igazán népszerűek (Steigervald, 2020).

A „kulcsos gyerekkor” egyik következményeként ez a nemzedék már korántsem hiszi azt, hogy az idősebbek a tudás egyedüli hordozói, s ezen szemléletüket a rendszerváltást követő átalakulás csak megerősítette, melynek ideje épp egybeesett munkába állásukkal. A munkaerőpiac értékelte teherbírásukat, az új világhoz alkalmazkodó tudásukat, így hamar elfoglalták a baby boomerek és veteránok pozícióit. Az X-esek pedig azóta is töretlenül képezik magukat, tanulnak és olvasnak, ám Steigervald szerint a veszteség kezelésére és feldolgozására sajnos kevés eszköz áll rendelkezésükre (2020).

Y generáció (1980-1994)

Az 1980-as évek elején terjedt el az első zsebmagnó, a walkman, melynek köszönhetően a társas zenélés és zenehallgatás közösségeket összetartó tevékenységét felváltotta a bezárkózás, a magányos walkmanhallgatás. Kisarjadt az egó, s Steigervald szerint így kaptuk meg az első individuális nemzedéket, az Y generációt. Ez a bezárkózás azonban nem csak a zenehallgatás területén volt tetten érhető. Akkoriban kerültek piacra az első számítógépes játékok is, melyek a mai Xboxokkal és online játékokkal szemben még nem adtak lehetőséget szövetségek kötésére, üzenetváltásra vagy hangüzenetek küldésére, így magányos elfoglaltságot jelentettek. Valójában a mai szelfigeneráció kialakulását is ezek a folyamatok tették lehetővé. Ugyan a láncreakció a baby boomerek szüleikkel való szembefordulásával kezdődött („Szeress, ne harcolj!”), a stafétát az X-esek adták tovább, hogy aztán az Y-osok igazi individualista generációvá válhassanak (Steigervald, 2020).

Az Y-osok megtanulták szüleiktől, hogy mennyire fontosak a barátok, s a világháló révén rengeteg kapcsolatra tettek szert. Meghatározó élményük az internet megjelenése, ám ennek a nemzedéknek a tagjai még egy teljesen offline világba születtek bele, éppen ezért gondolkodásuk erősen lineáris. Bár Steigervald tapasztalatai szerint többségük internetfüggő, ők még nem beleszülettek, hanem belenőttek a digitális világba, s ez fontos különbség (Steigervald, 2020).

Általánosságban az énközpontúságon túl a generációra jellemző az élményorientáltság is. Szüleiket az érzelmi kapcsolódás odaszögezte a tévéhez, a nagyszülőket pedig az újsághoz vagy

a rádióhoz, ám ennek a nemzedéknek a tagjai számára az új arcok, új platformok jelentik az élményfaktort (Steigervald, 2020).

Esetükben gyakran a tudás átadásának iránya is megfordult a rengeteg újírtásnak köszönhetően, melyekhez szüleikhez képest az Y-osok sokkal könnyebben, s gyorsabban alkalmazkodtak. Ahogy korábban is említettem, a baby boomerek egy egyértelműen felnőttorientált világban nőttek fel, melyben az életkor előrehaladtával nőtt az egyén tudása, tapasztalata, s az ennek folytán kijáró tisztelet. A X-osok alkotják az első kortársorientált generációt, hiszen ők már egymástól is sokat tanultak. Steigervald szerint az Y generációban ezzel szemben már se híre, se hamva az életkor alapú tiszteletnek, megszűnt a felfelé tekintés, épp ezért sokan úgy vélik, hogy munkaerőként nehezen kezelhetők (2020).

Az internet felfedezésén túl az Y generáció meghatározó élménye a miattuk való aggodás is, Steigervald szavaival élve a „Sok mindent megkaphatok!” (Steigervald, 2020: 121) érzése. Szüleik mindent megtettek, hogy az ő életük könnyebb legyen, a fiatal Y-osokat felsőfokú tanulmányok elvégzésére ösztönözték, így mára ők lettek ilyen szempontból a legképzettebb nemzedék (Steigervald, 2020).

Generációjuk idősebb tagjai közül nagyon sokan rendelkeznek X-es attitűddel, így sokuk igazi munkaalkoholista, a fiatalabbakat azonban arra tanította a 2008-as gazdasági világválság, hogy másokhoz lojálisnak lenni nem kifizetődő. Szüleik hiába rokkantak bele a munkába, a válságra a vállalatok költségcsökkentéssel és létszámleépítéssel válaszoltak, melynek sokan áldozatul estek. Az idősebb Y generációsok épp ekkor léptek be a munkaerőpiacra, mely a drágább, tapasztaltabb munkavállalókat rájuk, pályakezdőkre cserélte le. Ezzel szemben a fiatal Y-osok semmiképp sem kívántak szüleik nyomdokaiba lépve belerokkanni a munkába, szüleik kárán megtanulták, hogy egyedül önmagukhoz érdemes hűségesnek lenniük (Steigervald, 2020).

Az Y generáció a világválságot követően egy olyan világban cseperedett fel, melyben a jövő egyre kiszámíthatatlanabbnak tetszett, egyre homályosabbnak tűnt. Mivel sokkal kevesebb volt a kapaszkodójuk, a hosszú távú gondolkodást a rövid távú váltotta fel. Furcsának tűnhet, de épp emiatt generációjuk közös jellemzője a veteránokéval, hogy igyekeznek minél kevesebbet költeni, a reklámok helyett kortársaik véleményére és tapasztalataira alapozva a vásárlást (Steigervald, 2020).

Az Y generáció ugyancsak meghatározó élménye a világ kitágulása, s a Facebook megjelenése. Számukra a változások nem fenyegetést jelentenek, hanem sokkal inkább lehetőségeket, melyeket ők szívesen meg is ragadnak, levetkőzve akár a lojalitás béklyóit is. Ők a Facebook leglelkesebb felhasználói, s tartalomgyártói, ezért minduntalan keresik a megosztásra érdemes

helyzeteket és élményeket. Az Y-os anyáknak és apáknak köszönhetően jött például divatba a karácsonyi wellnessezés, s Steigervald úgy gondolja, hogy elsősorban a generáció fiatalabb tagjai miatt nyitnak ki december 24-én a szórakozóhelyek is (2020).

Z generáció (1995-2009)

A Z generáció az első olyan nemzedék, melynek szülei „helikopterszülőként” amit csak lehet igyekeznek átvállalni tőlük, s vigyázzák minden lépésüket. Ezek a szülők bizonytalanok, s maximalisták, így a Z-sek látszólag nem hibázhatnak. Egyrészt amint hibáznának, szüleik közbelépnek, másrészt, ha elvétik a lépést, akkor sem okolhatók miatta, mert az azt jelentené, hogy maximalista szüleik tévedtek nevelésük során (Steigervald, 2020).

Már az Y generáció is kifejezetten élménykeresőnek mondható, ám a Z-sek Steigervald szavaival élve nem csupán keresik az élményeket, hanem egy „élménytársadalomban” cseperedtek/cseperednek fel. Szüleik, s a kereskedelem is igyekszik megfelelni egyéni igényeiknek, próbálják felkutatni, hogy mire vágynak, mit szeretnének. Előbbiek okán gyakran éri őket az a vád, hogy túlságosan el vannak kényeztetve, ám a dolog korántsem ilyen egyszerűen fekete vagy fehér. Valóban kevesebb kompromisszumot kell kötniük, ugyanakkor sokkal gyakrabban kényeszerülnek választási helyzetbe már egészen fiatalon is. A Z-sek nem önzők vagy haszonlesők, sok esetben csupán az egyéni hasznosságot keresik a külvilág által állított értékekkel szemben. Előbbiekből következik, hogy elsősorban rövid távban gondolkodnak, hiszen megszokták, hogy lehetőségük van újra és újra választani, dönteni, s ha kell, korrigálni (Steigervald, 2020).

A pénzhez való hozzáállásuk sokkal inkább életkori sajátosság, nem pedig generációs jelenség, ám a pénz értelmének megértésében valóban megfigyelhető az életkori csúszás: a gyerekek egyre később tanulnak meg bánni vele. Miután azonban felismerték, s megértették a pénz értelmét, sokukat tudatosság jellemzi ezen a területen. Nem arról van szó, hogy kifejezetten spórolnának, egyszerűen csak nem költenek feleslegesen. Nem veszik meg például a méregdrága sört a fesztiválon, ha a fesztiválon kívül az egyik üzlet előtt abból a pénzből kettőt is megihatnak (Steigervald, 2020).

Az internetes világnak szinte születésüktől fogva részei, így ez jellemfejlődésüknek is az egyik legfontosabb mozgatórugója. Esetükben az online és offline világ határai elmosódtak, s a kép- vagy videóalapú információk túlfogyasztása miatt egyre nagyobb hangsúlyt kaptak a külsőségek, s a siker alapjává mára sok esetben a kinézet vált. Mivel az egészség szorosan összefügg a jó kinézettel, így a Z-sek többsége igyekszik odafigyelni arra, hogy mit, s milyen mennyiségben fogyaszt (Steigervald, 2020).

Ahogy említettem, a Z generáció beleszületett az online világba, s megszokta, hogy a tudás könnyedén hozzáférhető a zsebükben hordott okoseszközök révén. A Z-sek tekintete már automatikusan rááll arra a helyre a weboldalon, amerre tovább kell menniük, amire rá kell kattintaniuk, a számítógép funkcióit nagyobb magabiztossággal kezelik, ha pedig mégis megakadnának, gyorsan megnéznék egy YouTube-videót a megoldásról. Az általuk birtokolt ismerethalmaz miatt a tudás átadásának iránya rendszeresen megfordul, így a Z-sek ebben a tekintetben rendkívül magabiztosak lehetnek, ami a régebb óta fiatal generációk szemében tiszteletlenségnek tűnhet (Steigervald, 2020).

Azt hihetnénk, hogy a veteránok és az X generáció „betegsége”, a bizonytalanság őket elkerüli, ám a tudatosság, s magabiztosság álcája alatt a Z-sek is szenvednek tőle. Rengeteg kérdés kavarg bennük saját, illetve az emberiség jövőjével kapcsolatban, ám többségük nem kapott, s ma sem kap megfelelő választ a felnőttektől (Steigervald, 2020).

Hasonlóan bizonytalanságot keltő dilemma maga az internet, illetve az internet használata is. A fiatal Z generációsok sok esetben hiába kérdeznének. Szüleik kézenfekvő stratégiája az eszközök használatának tiltása vagy korlátozása, ha azonban a biztonságos internethasználat oktatása, támogatása helyett csupán kontrollálják a gyerekeket, az hátráltatja köztük a bizalmi viszony kialakulását, s elősegíti eltávolodásukat, holott a gyerekek pusztán azokra az eszközökre vágynak, melyek szinte már kötelező kiegészítő elemei szüleiknek is (Steigervald, 2020).

Általánosságban igaz a Z-sekre az is, hogy a személyes kapcsolatokat gyakran teherként élik meg, s inkább Messenger-üzenetek révén tartják egymással a kapcsolatot a telefonálás helyett. Az effajta kommunikáció lehetővé teszi számukra, hogy átgondolják válaszaikat, hogy a megfelelő időpontban, késleltetve reagáljanak, így kerülve el, hogy kellemetlen helyzetbe hozzák önmagukat vagy a keresett felet. Bár a rengeteg online platformnak köszönhetően számos társas kapcsolatra tettek szert a világhálón, ezek viszonylag felszínesek, hiszen a Z-sek figyelmének akár 5-6 különböző internetes közösség között kell megoszlania. Ezeket a közösségeket Steigervald mikroplatformoknak hívja. A Z generációsok effajta online baráti körei egy-egy érdeklődési kör köré szerveződnek, szabadon elhagyhatók, ám keveredni nem keverednek egymással. Elmondható a Z-sekről, hogy nagyon megfontoltak emberi kapcsolataik terén, mivel egy-egy hiba, rosszul megfogalmazott gondolat könnyen vezethet a kapcsolat megszakadásához vagy a csoport elvesztéséhez (Steigervald, 2020).

Ugyancsak a mindig és mindenhol elérhető világhálóhoz köthető az a tény, hogy ez a generáció egyszerűen nem tanult meg unatkozni. Ingerekben gazdag hétköznapijaiknak, az állandó

stimulációnak köszönhetően hiányzik a valódi csend az életükből, s ha mégis belekényszerülnek egy kevésbé „zajos” helyzetbe, nehezen tudják lefoglalni magukat, s lecsendesíteni gondolataikat, hiszen megszokták, hogy soha nincsenek egyedül (Steigervald, 2020).

Alfageneráció (2010-től)

A jelenleg legfiatalabb generációról, a ma legfeljebb 14 éves fiatalokról generációs szempontból még keveset tudunk, hiszen generációs formálódásuk még folyamatban van, az azonban bizonyosan meghatározza az alfákat, hogy az internet mellett sokkal inkább az okostelefonon, érintőképernyőn szocializálódnak olyan szülők mellett, akik maguk is jelentős időt töltenek ezeknek az eszközöknek a használatával (Steigervald, 2020).

Az alfásoknak szüleik figyelméért és szeretetéért sok esetben az okoseszközökkel, szüleik kiterjesztett valóságával kell megküzdeniük – gondoljunk csak a szoptatás közben telefonjukat bújó anyákra. Bár azt még csak sejthetjük, hogy ez milyen hatással lesz személyiségük alakulására, az bizonyos, hogy generációs jegyeiken meg fognak látszódni ezek a tapasztalatok, ahogyan az X-esek viselkedésén is nyomot hagyott az anyától való korai eltávolodás, vagy a baby boomerek esetében a poroszos nevelés (Steigervald, 2020).

Ami már most is megfigyelhető, hogy ezeknek az eszközöknek a használata révén abszolút a képi világ, a vizualitás lett a domináns az alfák esetében, miközben a hangalapú mesék például háttérbe szorultak, s ez a tendencia olyan változásokat vont maga után, melyek az agyműködés megváltozásához, az agykéreg bizonyos területeinek elvékonyodásához vezettek. A sokat, s régóta okostelefont használó felnőtteknél is megfigyelhető már a hosszú távú memóriával szemben a rövid távú memória megerősödése, a bal agyfélteke gyengülése, s a jobb tevékenységének erősödése, s ez várhatóan az alfák esetében sem lesz másképp, ha hasonlóan sok időt töltenek mobilozással (Steigervald, 2020).

Steigervald azonban úgy gondolja, hogy az alfásokkal „ez az online örület véget ér” (2020: 155). Mivel a jelenleg legfiatalabb generáció számára teljesen természetes, hogy bárkit bármikor, s bárhonnan elérhetnek, hogy információk végtelen tárházát hordják maguknál, ezek az eszközök nem tudnak az újdonság varázsával hatni rájuk. A generációkutató épp ezért azt reméli, hogy az alfák számára az okostelefonok nyújtotta tudáshoz és szórakozáshoz hasonló értékkel bírnak majd természeti kincseink is (Steigervald, 2020).

Steigervald Krisztiánnal ellentétben Tari Annamária pszichoterapeuta és pszichoanalitikus korántsem ilyen derűlátó e nemzedék jövőjével kapcsolatban. Tapasztalatai szerint az Instagram és a YouTube több ezer, vagy akár több millió követővel rendelkező tartalomgyártói és véleményvezérei a gyors és könnyű meggazdagodás ígéretével kecsegtetik a kamaszokat,

akik számára a hosszú, kemény, kitartó munka már egyáltalán nem alternatíva. A sikerhez vezető utat amennyire csak lehet lerövidítenék. Azt gondolhatnánk, hogy ez egyfajta magabiztosságra utal, sokukban azonban szorongás, önbizalomhiány és depresszív érzések lappanganak. A pszichoterapeuta minduntalan figyelmezteti hallgatóit és olvasóit, hogy a számtalan online barát ellenére ezek a gyerekek kifejezetten magányosak tudnak lenni. A közösségi médiás felületek jelentős addiktív hatással bírnak, s az okoseszközök használatakor a szenvedélybetegségek esetében is megfigyelhető agyi aktivitás jellemző. Az alig néhány éves alfák pedig azt látják, hogy ezek az eszközök elválaszthatatlanok szüleiktől, s épp ezért érdekeseek, s vonzóak a számukra is. Ebből kifolyólag Tari úgy véli fontos résen lennünk, miközben a legifjabb generációt oktatjuk, s neveljük, mert tapasztalatai szerint az online tér köldökszínörja egyre inkább megvastagszik, s a hosszú évek alatt kialakult nárcisztikus buborékunk minduntalan nő (Tari, 2019).

De valóban mások az alfák, mint a Z generáció? Kutatásaim, s Csutorás sorai is azt mutatják számomra, hogy híján vagyunk a tudományos válaszoknak e tekintetben. Sokan úgy vélik, hogy az alfageneráció egyelőre inkább tekinthető a Z-sek „új kiadásának”, mintsem egy valóban különálló nemzedéknek. A legtöbben a digitális készségeket, a korábbi fizikai és pszichológiai érést, a képernyőidő növekedését, a vizualitást említik velük kapcsolatban, de ezek a jellemzők már a korábbi generációk esetében is észrevehetők voltak (Csutorás, 2020).

Jelenleg főképp a jövőkutatók véleményére hagyatkozhatunk, ám vannak olyan kutatási adatok – még ha kis számmal is – melyek óvatosságra intenek. Példának okáért Tari Annamária 2019-ben megjelent, *Online illúziók – offline valóság* című könyvében említ egy akkor még friss, az NN Biztosító megbízásából készült kutatást, melyből kiderül, hogy a 3 évnél fiatalabb magyar gyermekek közel fele, s a kisiskolások 89 százaléka rendszeresen használ valamilyen okoseszközt, ilyen mértékű, s efféle digitális hatások viszont a Z generációt még nem érték életének ilyen korai szakaszában (Tari, 2019).

2.1.6. Generációs ellentétek?

Nemes Orsolya (2019) generációkutató szerint az emberiség történetének nincs olyan fejezete, amelyben ne lett volna valamilyen probléma a kor fiataljaival, s *Generációs mítoszok* című könyvében ezen állításának alátámasztására számos példát vonultat fel. Csak hogy néhányat említsek ezek közül, egy Babilon romjai között megtalált 3000 éves égetett agyagtáblán „A fiatalság velejéig romlott (...) A mai fiatalok nem lesznek képesek megőrizni kultúránkat” felirat olvasható, de vélhetően egy a középkorban élt Péter nevű remete sem szívlelte jobban a

fiatalabb nemzedéket, hiszen egyik 1274. évi írásában a következőképpen nyilatkozott róluk: „A mai fiatalok nem gondolnak semmire, csak magukra. Nem tisztelik sem a szüleiket, sem az időseket. Minden korláttal szemben türelmetlenek. Úgy beszélnek, mintha ők egyedül tudnának mindent, és ami számunkra bölcsesség, számukra bolondság” (Nemes 2019: 21). Eötvös Lőránd ugyancsak kifejezve aggodalmait így írt a fiatalságról 1887-ben: „A beiratkozottaknak csak igen kis része jár el szorgalmasan az előadásokra, s még ez a kis rész sem tanul komolyan az előadásokból” (Nemes, 2019:22).

Láthatjuk, hogy a mindenkori idősebb generáció jellemzően mindig a következő nemzedéktől féltette a társadalom jövőjét, függetlenül attól, hogy milyen évszámot írtunk. A kiskamaszok és a fiatal felnőttek előszeretettel feszegetik a határaikat mind családi, mind pedig oktatási-nevelési, illetve munkahelyi közegben, ahogyan az bizonyos mértékig életkorukból adódóan el is várható tőlük. Keresik önmagukat, s helyüket a világban. De ha a korosztályok egymásnak feszülése nem újkeletű, s részint az életkori sajátosságokból fakad, hívhatjuk ezeket a nézetkülönbségeket generációs ellentéteknek?

Nemes (2019) úgy gondolja, hogy a 21. század jelszava egyértelműen az adaptáció. Míg a korábbi évszázadokra a lassú, apró lépésekben történő haladás volt a jellemző, addig manapság szédítő gyorsasággal változik körülöttünk a világ. Legsikeresebben mindig azok a generációk alkalmazkodnak, akik már eleve a módosult, megváltozott környezetbe születnek bele, vagy még nagyon fiatalok, amikor a változások végbemennek. Mivel a változások rövidebb idő alatt zajlanak le, az egyes nemzedékek közötti gondolkodás-, viselkedés- és értékrendbeli különbségek sokkal szembetűnőbbek, s éppen emiatt már az egymáshoz időben közel álló nemzedékeken is nyomot hagynak generációs ellentétek formájában (Nemes, 2019).

A technológiai újítások jelentős szellemi, társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális változásokat és fordulatokat vontak maguk után, melyek következtében elmondható, hogy a 19. századtól kezdve szinte 20-30 évenként alapjában véve változott meg a világ (Nemes, 2019). Korábban az életet jellemezte egyfajta folytonosság, hiszen a boldoguláshoz szükséges tudás – a gyermeknevelés fortélyai, a ház körüli munkák és a különböző szakmák csínja-bínja – apáról fiúra, anyáról lányra szállt (Steigervald, 2020). A szokások és hagyományok tisztelete mindenkinek kijelölte a helyét a közösségben, s évezredekken keresztül az idősebb generációk egyet jelentettek a tudással, a tapasztalattal. Míg korábban a fiatalsággal szemben a szokásoknak, hagyományoknak a megőrzése volt az elvárás, addig ma Nemes szerint (2019) nem kisebb feladat nyomja a vállukat, mint egy szebb, élhetőbb jövő megteremtése, nehezítésképp pedig új-

keletű akadályaik és lehetőségeik folytán a régi idők stratégiái gyakran nem jelentenek megoldást a jelen kor problémáira és kihívásaira – még ha ezzel az idősebb generációk sokszor vitakoznának is.

Mindezek fényében talán nem meglepő, hogy a generációs szembenállás kérdésköre az 1960-as évek óta, vagyis a baby boomerek fiatalok óta közkedvelt témája a sajtónak – ahogy azt a *Generációs mítoszok* című mű rengeteg példával alá is támasztja (Nemes, 2019). 1968-ban a Life Magazine a *The Generation gap* (A generációs szakadék) felirattal ellátott címlappal jelent meg, majd 1976-ban a New York Magazine egyik lapszáma a *The „Me” decade* (Az „Én” évtized) felirattal hirdette, hogy az akkori fiatalok milyen nevetségesek, önteltek és elkényeztetettek. A Newsweek egyik 1985-ös számában már az X-ek voltak porondon, akiket akkor videogenerációnak neveztek, de később rájuk aggatták a visszahúzódó, majd a nyavalygó generáció jelzőt is a sajtó munkatársai. Az Y-ok 2005 körül kerültek a „generációzás” középpontjába, mint twixterek, az elhíresült Time-címlap pedig, amely a *The Me Me Me generation: Millennials are lazy, entitled narcissists who still live with their parents* (Én-én-én generáció: a milleniálok lusták, nárcisztikusak és még mindig otthon élnek a szüleikkel) címet viselte 2013-ra datálható (Nemes, 2019). Hasonlóan a 2013-as eseményekhez a mai fiatalokat szintén nárcisztikussággal vádolja a többség, de más generációkutatókkal egyetemben Nemes (2019) is felhívja rá a figyelmet, hogy sok minden, ami miatt a mindenkori legifjabb generációt tesszük meg bűnbaknak csupán évtizedekkel azelőtt elkezdődött folyamatoknak az eredménye. Az író szerint a mostani fiatalok esetében ez valójában olyan felfelé vagy lefelé kúszó áramlatok lecsapódása, melyek forrása a szolgáltatásalapú társadalom (Nemes, 2019).

Az idősebbek és a fiatalabbak között tehát mindig is léteztek ellentétek, s vélhetően létezni is fognak, amíg világ a világ. Azt, hogy az idősebb nemzedékek miért néznek gyakran ferde szemmel a fiatalságra, Nemes (2019) részint a dicsőséges múlt féltve őrzött emlékével, egyrészt a biztonságot nyújtó hagyományokhoz, szokásokhoz való kötődéssel magyarázza. De tudjuk jól, hogy nem csak az idősebb generációk elégedetlenek. Csekély az esélye annak, hogy valaha is létezett volna olyan nemzedék, amelynek tagjai ifjúkorukban alkalomadtán ne gondoltak volna arra, hogy a náluk idősebbek egyszerűen semmit sem értenek. George Owellt idézve: „Minden generáció intelligensebbnek képzei magát az elődeinél, és bölcsesebbnek az utódainál” (Nemes, 2019:27). Mindezek ellenére mégis az utóbbi 20-30 évben kerültek csupán ennyire előtérbe a generációs ellentétek, s ez nem véletlen, hiszen a folyamatosan, s rohamosan változó társadalmi normák állandó ütközési pontot jelentenek a különböző életkorú, s más-más attitűdszemélyiséget viselő társadalmi csoportok között (Nemes, 2019; Buda, 2020).

Az idősebbek és a fiatalabbak egymásnak feszülése tűnhet pusztán életkori sajátosságokból adódó viselkedésformának, ám generációs jegyeink többnyire egy egészen életen át meghatározzák gondolkodásunkat, így az ezekből adódó generációs ellentéteket fontos elkülönítünk az előbb említett, s adott életkorhoz kapcsolódó konfliktusoktól. Steigervald Krisztián példaként a „Sapka, sál!” jelenséget említi 2020-ban megjelent művében, vagyis azt a trendet, hogy a nagymamák aggodásukat, s szeretetüket kifejezve hajlamosak túllőttöztetni unokáikat, amikor hidegebbre fordul az idő. Bár sok harmincas, negyvenes édesanya hasonlóan aggodóvá válik ilyenkor, azt tapasztalhatjuk, hogy a mai szülők közül egyre többen tudják, hogy amit a köznyelv megfázásnak hív, azt valójában vírus okozza, így a ruhadarabok halmozása és rétegezése aligha nyújt megfelelő védelmet ellene. Ezek az édesanyák már biztosan nem fogják a „Sapka, sál!” típusú nagymamák sorát erősíteni, így feltételezhetően ebben az esetben sem életkori sajátosságról, hanem generációs jegyről beszélhetünk (Steigervald, 2020).

Az életünk során szerzett tapasztalataink, élményeink alakítják, s formálják generációs jegyeinket, egyúttal személyiségünket, s konfliktusainkra ösztönösen saját attitűdszemüvegünkön keresztül tekintünk. Az életkorból adódó szembenállás mellett így valóban beszélhetünk generációs ellentétekről is, melyek a számtalan generáció együttélése folytán az elmúlt 1-2 évtizedben megsokszorozódtak.

2.2. A generációelméletek kritikái

Az előző oldalakon ismertettem többek között a legelterjedtebb generációelméleteket, a nemzedékek általános jellemzőit, s mindazon tényezőket, melyek befolyásolhatják az egyes generációk létrejöttét, ám úgy vélem, ahogy az éremnek, úgy ennek a témának is két oldala van. Ha generációelméletekről beszélünk fontos áttekintenünk az azokat ért kritikákat is, hogy teljesebb képet kapjunk, s a különböző nézőpontok révén, a szerzett információkat tapasztalatainkkal kiegészítve vonhassuk le következtetéseinket, s alkothassuk meg személyes véleményünket. Ugyan érintőlegesen szót ejtettem már a generációelméletek bizonyos gyengeségeiről, a következőkben meggyőződésemmek megfelelően bemutatom a generációelméleteket ért legfontosabb kritikákat.

2.2.1. Egyszerűsítés és általánosítás

A legáltalánosabb kritika a generációelméletekkel kapcsolatban az, hogy a kidolgozók által megállapított generációs jegyek természetesen nem lehetnek igazak az adott nemzedék minden tagjára. Valamennyien különbözőek vagyunk, hiszen tulajdonságainkat, viselkedésünket számtalan tényező befolyásolja (Csutorás, 2020). Bár hasznos ismernünk az egyes generációkhoz társított jellemzőket, nem szabad elfelejtenünk, hogy a nemzedékeket egyének alkotják, saját, önálló személyiséggel, motivációkkal és világnézettel. A leginkább vizuális tartalmakat preferáló digitális bennszülöttek között jó néhányan vannak, akik könyvvel a kezükben érzik igazán jól magukat, de a digitális bevándorló, az új technológiáktól ódzkodó nagymamák között is találunk olyanokat, akik például örömmel hívják fel skype-on unokáikat (Nemes, 2019).

2.2.2. Születési időhöz kötött csoportosítás

Ahogy Csutorás Gábor Ákos megfogalmazta doktori értekezésében, „a születési időintervallumok szerinti generációs csoportosítás fő problémája – amellet, hogy az intervallumok nem egységesen használatosak a kutatásokban – hogy generációs identitásukat maguk az egyének is megállapíthatják (Csutorás, 2020:36)”. Szembe menve akár az időintervallumok szerinti csoportosítással is, az egyes személyek születési dátumuktól függetlenül sorolhatják magukat egy-egy generációhoz (Csutorás, 2020).

Sok esetben a születési idő alapján történő besorolás eleve nehezített, hiszen a generációk között meghúzott határok időszakában világra jött személyek gyakran egyik generációval sem

tudják teljes bizonyossággal társítani magukat, arról nem is beszélve, hogy még az európai országok esetében sem lehetséges az éles határok meghúzása (Csutorás, 2020).

2.2.3. Mikrogenerációk

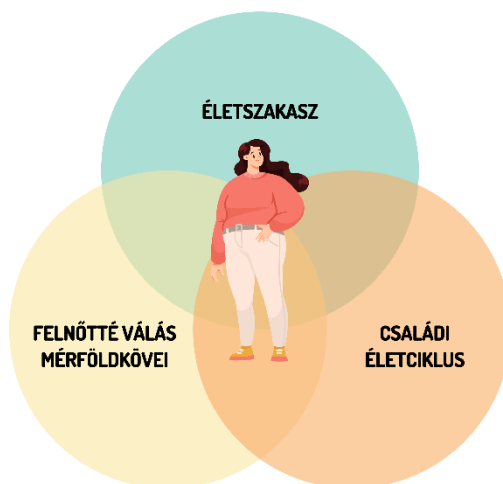
Azt, hogy egyes generációk között évenként merev határvonalat húzni nem lehetséges, 1995-ben születettként saját bőrömön is tapasztalom. Vélhetően a hozzám hasonlóan a Z generációhoz társított időintervallum kezdetén születettek még inkább az Y generációra jellemző tulajdonságokat tudhatnak magukénak, míg például a 2005 és 2009 között született személyek már túlnyomórészt Z generációs jegyeket mutatnak. A „fordulópont” fogalma épp emiatt honosodott meg a generációkutatás területén azon személyek csoportjára érte, akik valamely két generáció közti átmeneti időszakban jöttek a világra azokban az években, melyek egyébként is vita tárgyát képezik a csoportosítások során (Csutorás, 2020).

A „mikrogenerációk” tagjaira az előző és a következő időszak is jelentős hatást tud gyakorolni, így mindkét nemzedék tulajdonságaival rendelkeznek, ám tökéletesen egyik generáció sajátosságaival sem mutatnak egyezést (Csutorás, 2020).

2.2.4. Életszakaszok, élethelyzetek és életciklusok

A témában folytatott empirikus kutatásokkal kapcsolatban gyakran felmerülő kritika az is, hogy nem tesznek különbséget generációs, életkorból adódó és pusztán a kutatás időpontjához köthető hatások között (Csutorás, 2020).

Nemes szerint egyéni fejlődésünk és világszemléletünk alakulására alapvetően három dolog van hatással, melyeket az alábbi ábra szemléltet.



8. ábra: Világszemléletünket meghatározó tényezők
(Forrás: Saját szerkesztés Nemes (2019) ábrája alapján)

A kutatások lefolytatásakor fontos lenne figyelembe venni tehát, hogy a kutatásban résztvevő személyek mely mérföldkőnél tartanak életükben (például belépés a munkaerőpiacra), aktuálisan milyen életszakaszban vannak (gyerekek még esetleg, vagy már felnőttek), illetőleg milyen életciklus jellemzi családjukat (bővülés vagy csökkenés) (Nemes, 2019).

Általánosságban igaz, hogy az emberek idősödve egyre konzervatívabbá válnak, s egyre kevésbé nyitottak a változásokra, így – az életkorból adódó sajátosságokon túl – az egyénben végbemenő folyamatok összefüggnek az érettség mértékével, de szemléletünkre jelentős hatással van a valószínűsíthetően előttünk álló évek száma is. A fiatalok esetében úgynevezett „promóciós motivációk” dominálnak, míg az idősebbek azon vannak, hogy megőrizték, amit létrehoztak („prevenciós motivációk”). A kétféle motiváció mindannyiunkban egymással párhuzamosan van jelen, ám az életciklusban történő előrehaladással a prevenciós motivációk felé billen a mérleg (Csutorás, 2020).

Ugyancsak nem elhanyagolható tény, hogy napjainkban a korábbi generációkhoz képest bizonyos életkorhoz, életszakaszhoz köthető sajátosságok később jelentkeznek. A fiatalok közül sokan maradnak a szülői fészekben a főiskolai vagy egyetemi tanulmányok folytatása okán, s nagy részük a munkaerőpiacra történő belépést követően sem kezdi meg önálló, független életét, így törvényszerűen a családalapítás ideje is kitolódik, s életciklusok magától értetődően befolyásolja motivációikat (Csutorás, 2020).

Előbbiek okán Csutorás a témában a longitudinális, összehasonlító kutatások végzését tartaná célravezetőnek, melyek lehetővé tennék a kutatásban résztvevő személyek gondolkodásában bekövetkező változások nyomon követését az életük előre haladásával, s az egyes személyek világnézetének összehasonlítását adott életszakaszban vagy életciklusban (Csutorás, 2020).

2.2.5. Kutatásmódszertani problémák

Ugyancsak gyakori kritika a generációelméletekkel kapcsolatban, hogy a témában folytatott kutatások döntő többsége a teljes társadalom legfeljebb egyharmadára fókuszál: a célcsoportot a nagyvárosokban élő, felsőfokú végzettséggel rendelkező vagy szellemi munkát folytató egyének teszik ki. Ilyenformán a társadalom azon tagjai, akik nem a többségi fogyasztói és kulturális viselkedési mintákkal jellemezhetők, sajnos nem kerülnek megkérdésre. Ennek káros következményeként a vizsgált szűk réteg tulajdonságait kivetítjük egy teljes generációra, félrevezetve, elferdítve ezzel a generációs diskurzust. Szintén komoly probléma, hogy ezek a kutatások sok esetben nem is reprezentatívak, hiszen a mintát adó elemek (emberek) aránya a kutatásban

nem egyezik meg azzal az aránnyal, mely a teljes társadalmat jellemzi (Csutorás, 2020; Nemes, 2019).

2.2.6. Sztereotípiák, előítéletek és közhelyek

A generációkutatás előbb említett problémái vélhetően nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy számottevő médiafigyelemmel övezve a köznyelvben megannyi sztereotípiát, s negatív jelzőt tudott meghonosodni a generációkkal kapcsolatban. Sajnálatos módon a sztereotipizálás – mivel egyszerűsít és általánosít – jól kommunikálható, éppen ezért szükséges óvatosabbnak lennünk a generációkat érintő kijelentésekkel (Csutorás, 2020).

Bár nagyon sokan úgy gondolják, hogy a generációkutatásra napjainkban irányuló figyelem túlzó, s megalapozatlan, a generációkhoz kapcsolódó előítéletek és sztereotípiák miatt pedig egyenesen káros, a kiterjedtebb, összehasonlító jellegű longitudinális vizsgálatok ezeknek az előítéleteknek egy részét eloszlatnának, s számos generációs kérdést tisztázhatnának.

2.3. Netgenerációk a közoktatásban

Ma már a közoktatásban résztvevő valamennyi gyermek az internetgeneráció tagja: az óvodákban és általános iskolákban az alfák, míg a középfokú oktatásban a fiatalabb Z-sek képviselik a digitális bennszülötteket. Az információs kor globális világában szocializálódó nemzedékek már merőben másképp tanulnak, s máshogy vélekednek a tudásról, éppen ezért hatalmas a különbség aközött, ahogyan 2-3 évtizeddel ezelőtt lehetett tanítani és aközött, ahogyan most. De mégis miben nyilvánulnak meg ezek az eltérések, s milyen kérdéseket vetnek fel? Bár az alfákról generációs tekintetben még keveset tudunk, a Z generációs fiatalok közül már sokan beléptek a munkaerőpiacra, s a szakértők, kutatók velük kapcsolatos észrevételei közelebb juttathatnak minket az alfák megértéséhez is. Előbbi okból kifolyólag ebben a fejezetben főként a Z generációra vonatkozó ismereteinkre alapozva szeretném körüljárni a netgeneráció oktatásával és nevelésével kapcsolatos főbb kérdéseket, s lehetséges válaszokat.

2.3.1. Hogyan viszonyulnak a tanuláshoz, a tudáshoz?

Bár az intézményes oktatásban hagyományosan az elméleti ismeretszerzésen van a hangsúly, a netgenerációs tanulók az első éveinkre is jellemző tapasztalati ismeretszerzésen alapuló, élményszerű tanulást preferálják. Esetükben a poroszos, frontális tudásátadással önmagában nem érhetünk célt, hiszen az elméleti oktatással a közoktatásban tanulók közül nagyon sokan egyszerűen nem tudnak mit kezdeni (Bereczki, 2022).

Az internet megjelenése, a digitális technológiák fejlődése és az érintőképernyős okoseszközök hatalmas népszerűsége révén a gyerekek hozzászoktak a gyorsan változó, nagy mennyiségben rendelkezésre álló audiovizuális ingerekhez, az információdömpinghez, az állandó visszacsatoláshoz és jutalmazáshoz.

Manapság nem ritka, hogy elsős gyermekek – a korhatár ellenére – TikTok-on ütik el a szabadidejüket. A platform látszólag végtelen mennyiségben dob fel rövid, szórakoztató videókat megszakítás nélkül, ügyelve arra, hogy néhány, a felhasználó számára érdektelenebb tartalmat biztosan egy a felhasználónak tetsző kövessen – mint egy jutalomként. A Twitteren (új nevén X-en) maximum 280 karakter áll rendelkezésünkre gondolataink leírásához, míg a Facebook és Instagram történetek esetében alig néhány másodpercünk van a látottak befogadására. Noha a fiatalabb diákok közül biztosan vannak még, akik nincsenek jelen ezeken az online felületeken, nagy valószínűséggel ők is találkoztak már olyan internetes tartalmakkal – akár pár perces animációs mesék formájában – melyek iskolás korukra a rövid, erősen audiovizuális élmények keresésére kondicionálták őket (Bereczki, 2022).

Nem meglepő hát, hogy a netgeneráció tagjai a tanulás során is elődlegesen az ilyen jellegű forrásokat preferálják, s a tankönyvek helyett szívesebben választják az internetes, lehetőleg interaktív tartalmakat, oktatással kapcsolatos applikációkat. Reményre ad okot, hogy a két legfiatalabb generáció által leginkább kedvelt közösségi platformokon egyre több az edukatív jellegű, egyszerre humoros, figyelemfelkeltő tartalom, ugyanakkor az internetes forrásokkal kapcsolatban fokozottan fennáll annak a veszélye, hogy álhírek visznek tévútra bennünket (Bereczki, 2022).

Ezek a generációk tehát a számukra igazán fontos információkat már nem pedagógusaiktól, hanem az internetről szerzik meg, zömében ingyenesen elérhető forrásból, akár azonnal a gyakorlatba ültethető, gyorsan adaptálható ismereteket előnyben részesítve. Ahogy korábban említettem a régebb óta fiatal nemzedékekkel szemben nem hosszú, hanem rövidebb távokban gondolkoznak, ha a jövőjükéről van szó, így az a fajta elméleti tudás, melyet az iskolában szerezhettek meg, s melynek gyümölcsét csak sok-sok év múltán élvezhetik igazán, kevésbé vonzó számukra. Ugyanakkor hiába tanulhat meg bármelyikünk ma már például videót vágni, az online jelenlétünket megfelelően marketingelni az interneten, azt láthatjuk, hogy a diploma presztízse egyelőre megmaradt, hitelesítve tudásunkat a megszerzésével (Bereczki, 2022).

Ugyancsak nagy változás, hogy míg a korábbi generációk a könyvtárban ülve, a könyveket lapozgatva, oldalról oldalra szerezték meg a keresett információkat, addig a Z-sek és alfák a böngészőben több ablakot megnyitva, az oldalak között ugrálva végeznek egyszerre több (lát-szat)feladatot. Ezt a tevékenységet hívja a szakirodalom multitaskingnak, mely hiába tűnt előnyösnek a pandémia idején, az online oktatás időszakában, mára bebizonyosodott, hogy számos hátránya van. A párhuzamos online tevékenységvégzés hosszú távon digitális kiegészítés, depresszióhoz vezethet, hiszen – ahogy Earl Miller neurológus írta – agyunkat eredetileg nem erre tervezték, nem erre huzalozták be. A gyors, állandó váltások miatt agyunk túl gyorsan égeti el az „üzemanyagot”, melynek következményeként hatékonyságunk csökken, így multitasking közben rövid időn belül kimerülnek, dekoncentrálnak érezhetjük magunkat. A netgenerációra fokozottan jellemző a „multitaskingolás”, ez pedig kimeríti őket, s még nagyobb kihívássá válik számukra az elmélyült figyelem (Bereczki, 2022).

Láthattuk, hogy a mai gyerekek más másképp tanulnak, s más információforrásokat preferálnak, mindemellett alapvetően megváltozott a tudáshoz való hozzáállásuk is. Sokan teszik fel a kérdést, hogy napjainkban mi szükség fejben tartani valamit, emlékezni valamire, amikor a zsebünkben hordjuk az eszközt, amellyel azonnal hozzáférhető szinte bármilyen információ? Míg korábban az információkat az emberek a fejükben tárolták, ma már külső adathordozókat használunk, s így számos ismeret megtanulásának kérdőjeleződött meg a szükségessége. Tari

Annamáriát idézve „a tanulás egyre inkább az adatbázisok navigációjának megtanulására irányul” (Tari, 2019: 140). Gondolataival összecsengenek Steigervald Krisztián tapasztalatai is, aki az alfák földi igazságaként hivatkozik a generáció tagjainak azon vélekedésére, miszerint az agyunkat nem túl hatékony információátvitelre használunk, amikor sokkal fontosabb feladatokat bízhatunk rá. Hogy ez így alakult, abban nagy szerepe van ugyan a számítógépeknek, okoseszközöknek, ám nem feledkezhetünk meg arról, hogy a fejlődés és tanulás szempontjából rendkívül fontos első életévekben az alfáknak mintául szolgáló felnőttek voltak azok, akik elültették ennek a gondolatnak a magját az iGeneráció fejében azzal, hogy maguk is mindinkább ezekre a digitális eszközökre támaszkodtak. Bár kényelmes megoldás a külső adathordozókra, illetve a keresőmotorra hagyatkozni emlékezetünk helyett, s úgy vagyunk kódolva, hogy a kisebb ellenállás felé húzzunk, sok veszélyt rejthet magában az ezzel járó kiszolgáltatottság, mellyel nem árt tisztában lennünk (Steigervald, 2023).

2.3.2. Valóban más a netgeneráció képességprofilja?

Steigervald a képességeket úgy definiálja, mint „emberi tudásfajták, amelyek valamilyen aktivitást tesznek lehetővé számunkra”, tehát a képességek szükségszerűen mindig cselekvéssel, történéssel, létezéssel kapcsolatosak. Egy részük ösztönös, más részük azonban tanult. Bár tanult képességeink változnak az idők során, akadnak olyan képességek, melyeket az egyes generációk tagjai eleve másképp tanulnak meg attól függően, hogy melyik évben látták meg a napvilágot. Hogy az oktatásban, nevelésben kialakuló ellentéteket, problémákat kezelni tudjuk, fontos tisztában lennünk ezekkel a változásokkal, fontos foglalkoznunk a képességekkel generációs tekintetben is, az egyes nemzedékekre vonatkoztatva (Steigervald, 2023).

Elmondható, hogy a megsokszorozódott információtömeg hatására megváltoztak a gondolkodási képességek, így az információs korban szocializálódó gyerekek már merőben más működéssel lépik át az iskola küszöbét (Steigervald, 2023). A kutatási eredmények azt mutatják, hogy egyes kognitív képességek terén – mint amilyen az ötletek kidolgozásának képessége, részletes és reflektív gondolkodás, kreativitással kapcsolatos motiváció – jól látható a visszaesés (Tari, 2019).

A jelenleg közoktatásban résztvevő diákok a rövid, erősen audiovizuális tartalmak és a folyamatos multitasking következményeként küszködnek, amikor az elmélyülés készségére lenne szükségük. Bereczki Enikő *A rejtélyes Z generáció* című művében Maryanne Wolf idegkutatót említi, mint a témában jártas szakértőt. Wolf egy teljes könyvet szentelt annak, hogy bemutassa milyen negatív hatásai lehetnek ránk nézve a digitális kultúrának – elsősorban az olvasással összefüggésben. A digitális túlfogyasztás veszélyezteteti koncentrációnkat, a mélyolvasásra való

készségünket, s így közvetett módon a kritikai gondolkodást, s ezzel együtt a problémamegoldást. Előbbiek okán az elmélyült olvasás, az elmélyült figyelem sok 1995 előtt született személynek is kihívást jelent már, ám a fiatalabb nemzedékek valódi kognitív teherként éli meg (Bereczki, 2022).

Nicholas Carr is azok táborát erősíti, akik a digitális technológia káros hatásaira igyekeznek felhívni a figyelmet. A szerző hangsúlyozza, hogy a digitális technológia használata közben idegpályáink éppúgy átszerveződnek, mint bármely más olyan tevékenység hatására, melyet rendszeresen végzünk. Agyunk plaszticitása okán online szokásaink kihatnak offline működésünkre is: míg a futó olvasáshoz és a multitaskinghoz szükséges idegi áramkörök bővülnek, s erősödnek, addig a tartós, elmélyült figyelmet igénylő olvasáshoz és gondolkodáshoz használtak folyamatosan gyengülnek. Elterjedt mondás, hogy azok vagyunk, amit megeszünk, s ez igaz digitális tartalomfogyasztásunkra vonatkozóan is. Minden elolvasott blogcikk, megnézett TikTok-videó vagy meghallgatott podcast befolyásolja valamelyest érzelmi világunkat, értékrendünket, szokásainkat és ízlésünket, miközben átszervezi idegpályáinkat (Bereczki, 2022; Carr, 2014).

Sajnos nem csak figyelmünk mélysége, hanem időtartama is kedvezőtlenül változott. Tari Annamária 2015-ben kiadott művében említi a Medical Daily egyik azonos évben megjelent cikkét, mely egy riasztó adatot közölt a témában, miszerint az emberi figyelem időtartama 12 másodpercről 8 másodpercre rövidült, egy másodperccel rövidebb lett tehát, mint az aranyhalé. Az átlagos figyelem időtartamának visszaesése minden korcsoport esetében tetten érhető, ám minél fiatalabb az illető, akinek a tengernyi információból figyelmét fenntartva ki kell szűrnie az irreleváns ingereket, annál nehezebb a dolga, így ez a probléma az alfákat fokozottan érinti (Tari, 2015).

Mindemellett azonban az is igaz a digitális bennszülött tanulókra, hogy a gyors és sokrétű ingerek keresztűzében cseperedve az előző generációknál sokkal inkább képessé váltak a megosztott figyelemre, még ha ez a figyelem felületes is, s a legtöbb esetben nem teszi lehetővé több párhuzamos, ugyanakkor elmélyült gondolkodási tevékenység végzését (Lénárd, 2015).

Míg elmélyült figyelmünk, s figyelmünk időtartama nagyrészt szándékunkon kívül, tudattalanul gyengül, addig memóriánk szerepének csökkenése valamivel kézzelfoghatóbb döntések hozománya. Az infokommunikáció gyors fejlődésével elvesztettük motivációnkat emlékeztünk edzésére, hiszen manapság bárminek könnyedén utána tudunk nézni. Az információtároló és -hordozó eszközök egyfajta mesterséges memóriaként funkcionálnak, s az internet is a gyors felejtést támogatja – jegyzi meg Steigervald *Generációk harca a figyelemért* című könyvében

(2023). Ha memóriáról beszélünk fontos azonban elkülönítenünk a hosszú és a rövid távú emlékezetet. Olybá tűnik ugyanis, hogy hosszú távú memóriánk részint azért is romlik, mert a rövid távú a fokozott igénybevétel miatt erősödik. Az internet, s a közösségi média révén egyfajta információdömpingnek vagyunk kitéve, melynek feldolgozása erősen igénybe veszi azokat az agyterületeket, melyek a rövid távú memóriáért felelősek (Steigervald, 2020). A rövid távú emlékezet erősödését a hosszú távú kárára alátámasztják Gyarmathy Éva és Kucsák Julianna kutatásai is, akik három széles körben alkalmazott eljárás révén, a korábbi és a friss adatok összetevésével igyekeztek felvázolni a digitális bennszülöttek képességprofilját (2012).

Vizsgálódásuk arra is rávilágított, hogy a digitális bennszülöttek fejlődése során egy másik sarkalatos probléma a kivitelező mozgások kis száma, mely természetesen szorosan összefügg az eltérő fejlődési környezettel. A netgeneráció által oly sokat használt digitális eszközök ugyan mozgásélményt nyújtanak, így kielégítik a gyerekek ilyen irányú igényét, ám a mozgásfejlődésben fontos aktív kivitelező mozgásokat nem tudják helyettesíteni. Míg korábban ezek a környezeti hiányok csak elvétve jelentkeztek, mára általánossá váltak, olyannyira, hogy Gyarmathy és Kucsák tapasztalatai szerint lassan alig van olyan gyerek, aki megfelelne a különböző mozgástesztéken. Az alfák ritkábban végeznek irányított mozgásokat, sok esetben gyakorlatlanok az apró tárgyak használatában, az ujjak differenciált mozgását megkövetelő tevékenységekben. Ennek következményeként gyakran gondot okoznak számukra a testnevelés órák labdagyakorlatai, de több segítséget igényelnek a technika órák alkalmával végzett kreatív, alkotó tevékenységekben is, s még számos iskolai mozzanat jól tükrözi elmaradásukat ezen a területen. A szerzőpáros úgy véli, hogy sok esetben a kevesebb mozgás háttérében a biztonság előtérbe helyezése, a balesettől való félelem áll a szülők részéről (Gyarmathy–Kucsák, 2012).

A megváltozott környezet a gyerekek hallási működésére is hatással van. Az intézményes keretek között tanuló alfák rendkívül sok időt töltenek hangzavarban, s a digitális eszközök pedig tovább növelik az általános zajszintet. Ez rengeteg auditív ingert jelent számukra, s minél nagyobb az őket érő inger mennyiség, annál inkább csökken a figyelem mélysége. Az iskolai tanulásban elengedhetetlen a beszédészlelés megfelelő szintje, melyre azonban károsan hat az auditív ingerektől telített környezet (Gyarmathy–Kucsák, 2012).

Steigervald Krisztián *Generációk harca a figyelemért* című nagysikerű művében megemlíti egy a 20. század vége óta észrevehető társadalmi jelenséget: tapasztalatai alapján a gyerekek a korábbiakhoz képest sokkal kevesebb otthoni feladatban vesznek részt. Elmondása szerint ennek több oka is van. Egyrészt a gépesítés jelentősen megkönnyíti az otthoni teendők végzését, így nem feltétlenül szükséges a felnövekvő generációt is bevonni az effajta tevékenységekbe.

Másrészt a szülők hajlamosabbá váltak túlféltetni gyermekeiket, mindemellett törekszenek boldog gyermekkort biztosítani számukra, ezek pedig erős motivációk a gyerekek házimunkától való megkíméléséhez. Fontos lenne azonban szem előtt tartanunk, hogy ha nem hagyjuk a 3 éves kor körül kinyíló fejlődési ablakban, hogy a gyerekek besegítsenek a házimunkába, akkor az ablak záródásakor azt vehetjük észre, hogy a rendrakás kényszerű feladatként lesz jelen életünkben, s semmiképp sem játékként (Steigervald, 2023). Az otthoni házimunkák révén, rendrakás közben rengeteget „okosodnak” a gyerekek, hiszen a sok válogatás, szortírozás, rendszerezés, rakosgatás, tisztogatás mind-mind fejlesztő hatású tevékenység. Pozitívan hatnak a gyermekek mozgásfejlődésére, gondolkodására, nem utolsósorban segítik az önállóságra való képesség fejlődését, melyek összefüggenek iskolai eredményességükkel. Azok a gyerekek tehát, akik otthon nincsenek önállóságra szoktatva –s az alfa generáció jelentős hányada ilyen gyerekekből áll–, az iskolában is többletsegítséget fognak igényelni, s ritkábban élhetik át a sikerélményt és elégedettséget, boldogságot, ami az önállóan elvégzett feladatok kísérője, s a belső motiváció alapja.

A 21. században nem csak a gyerekek önállóságának mértéke, hanem a vágyakozás és a várakozás képessége is sokat változott. Napjainkban, ha a gyerekek szeretnének megnézni egy rajzfilmet csak néhány percet vesz igénybe, hogy elindítsuk valamelyiket a streaming szolgáltatók kínálatából, esetleg a YouTube-on. Az én gyerekkoromban – ha épp nem ment semmilyen mesefilm a TV-ben – le kellett szaladnunk az egyik videotékába, s onnan kellett kikölcsönöznünk egyet. Steigervald Krisztián generációjának még többet kellett várnia szeretett *Futrinka utcájára*, hiszen hetente egy epizódot volt lehetőségük megnézni a Magyar Televízión. A hipersebességű internet hatására a várakozás képessége mára jelentősen átalakult. A generációkutató szavait idézve „másképp reagálnak az emberek az időre, a befektetett energiára és a várható nyereségre” (2023: 239). A netgenerációkban nagyfokú az azonnaliság igénye, épp ezért sokan türelmetlenséggel vádolják őket, holott egyszerűen csak arról van szó, hogy megváltozott környezetünk révén nem tanulták meg hogyan lehet hosszú ideig várakozni, küzdeni, hatalmas energiákat mozgósítani a vágyott dolog, elérendő cél érdekében, s ez az iskolai hétköznapiakban is gyakran megmutatkozik (Steigervald, 2023).

Ujhelyi Adrienn (2009) tanulmánya alapján általánosságban elmondható róluk, hogy kísérletező kedvűek, kockázatvállalók, így a hosszas olvasgatás, a feladat leírása vagy a használati utasítás értelmezése helyett inkább próba-szerencse módon igyekeznek rájönni a titok nyitjára, amibe úgynevezett információs türelmetlenségük is közrejátszik. Véleményének valamelyest ellentmond Steigervald, amikor azt állítja, hogy ezek a nemzedékek kifejezetten kudarckerülők,

ám ez a lényegen nem változtat: a hosszas bogarászás a sorok között nem kenyerük, sokkal inkább jellemző rájuk a szövegek gyors átfutása, a felületes olvasás.

Az internetgenerációk digitális kompetenciáival kapcsolatban sincs teljes egyetértés, ami nem is csoda, hiszen ebből a szempontból sem beszélhetünk teljesen homogén csoportról. Általánosságban elmondható, hogy az alfa és a Z generáció fejlettebb digitális kompetenciákkal rendelkezik, ám nem mindegyikőjük, s nem minden esetben. Mivel már egy internet nélküli világban szocializálódtak, azt gondolhatnánk tökéletesen elboldogulnak az interneten, ennek ellenére több kutatás bebizonyította, hogy például keresés közben számtalan hiba és hiányosság jellemzi őket. Ez annak a ténynek tudható be, hogy többségük leginkább szórakozásra vagy kommunikációra használja a világhálót, felváltva, vagy legalábbis kiegészítve a korábbi médiumokat, míg csak igen kis százalékuk mondható digitális úttörőnek a kreatív felhasználás tekintetében (Ujhelyi, 2009).

2.3.3. Szükséges az állandó dicséret?

A 20. században felnőtt emberek nagy része kifejezetten magas munkamorállal rendelkezik. Gyerekként megtanulták, hogy ha többet szeretnének elérni, azért többet is kell tenniük. Számukra az elvégzendő feladatok jelentős része olyan kötelezettség, ami természetes, így nem jár érte vállveregetés. A digitális bennszülött fiatalok ezzel szemben igénylik a figyelmet, az állandó visszacsatolást, hiszen megszokták azt (Steigervald, 2023).

Steigervald úgy véli a külső vélemények iránti vágyuk belső bizonytalanságukból, illetve a digitális környezetből fakad. A telefonos applikációk, a közösségi média felületek mind-mind bizonyos időközönként megjutalmazzák használóikat jó adag dopaminnal szabadítva fel az agyban. Ha a visszacsatolás, a jutalom elmarad, a Z-seket és alfákat hamar elfogja a csalódottság, az elutasítottság érzése. A diákok napjaik jelentős részét az iskolában töltik, legalább 6-8 órát minden hétköznap. Ha ez idő alatt elmarad az igényelt dopaminmennyiség, elveszítik érdeklődésüket, motivációjukat (Steigervald, 2023).

A generációkutató szerint pedagógusként mégsem az a megoldás, hogy állandóan dicsérjük őket, hiszen az ok nélküli dicséret akár káros is lehet, így a folyamatos jutalmazás helyett inkább az időszakos megerősítést javasolja. Fontos leszögezнем viszont, hogy a dicsérrettel szemben a visszacsatolás minden esetben fontos, s kifejezi figyelmünket a gyerekek felé, melyre nagy szükségük van (Steigervald, 2023).

2.3.4. Milyen a pedagógusok érzelmi állapota?

Tari Annamária 2019-ben megjelent, az *Online illúziók – offline valóság* címet viselő könyvében részletesen kifejti véleményét, miszerint manapság nem könnyű tanárnak lenni. Többféle irányból érkezik a pedagógusokra nehezedő nyomás, s a rengeteg, gyakran egymásnak ellentmondó elvárásnak nem könnyű megfelelni. Nehéz megtalálni az egyensúlyt az oktatás hagyományos és digitális formái között, ahogyan a számtalan tanítási módszer, nevelési elv és oktatási irányzat közül sem mindig könnyű a választás, s a pedagógusok helyzetét diákjaik megváltozott attitűdje, képességprofilja tovább bonyolítja (Tari, 2019).

Az online tér által kiváltott addiktív viselkedés sok esetben már az iskolába is begyűrűzik: ahogy a közösségi oldalakon történő szörföléskor, úgy a tanulás és oktatás során is igénylik a dopamint a diákok, vágnak a gyorsan váltakozó, izgalmas, intenzív ingerekre. A pedagógusok ilyen téren nem vehetik fel a versenyt az online világgal, ha azonban egyáltalán nem nyitnak ebbe az irányba – alkalmazkodva a megváltozott szükségletekhez – azt kockáztatják, hogy tanulóik teljesen érdektelenné válnak mondanivalójukkal kapcsolatban (Tari, 2019).

A pedagógusok egyik kiemelt feladata a gondolkodás folyamatának megszerettetése lenne diákjaikkal, ám ez is akadályokba ütközik. Még ha kellően ingergazdag is a tálalás, nehéz olyan kérdéseket megfogalmazni, melyek gondolkodásra ösztökélnek, s nem találhatók meg néhány kattintással az interneten a keresőmotorok segítségével – vélekedik Tari (2019).

Mindemellett az emberek hajlamosak az alapján megítélni a tanárokat, hogy diákjaik hogyan teljesítenek a teszteken, hogy milyen pontszámokat produkálnak. Seth Stephens-Davidowitz író gondolatával, miszerint „jogos igény, hogy legyen objektív mércéje annak, ami a tanteremben történik, sok olyan is történik ott, amit nem könnyű számszerűsíteni” (Stephens-Davidowitz-ot idézi Tari, 2019: 175-176), magam is egyetértek. Ha túlságosan nagy jelentőséget tulajdonítunk a pontszámoknak abba a hibába eshetünk, hogy olyan kevésbé mérhető, ám a jövő szempontjából fontos területek, mint például a kritikai gondolkodás, az önismeret vagy a kreativitás háttérbe szorulnak (Tari, 2019).

Vélhetően a legtöbb pedagógus megtapasztalta már, hogy a diákok bizonyos esetekben az életkorukból adódóan elvárthoz képest éretlenebbül viselkednek, s a megváltozott gyermekkor hatására gyakoribb a figyelmi képességek zavarának előfordulása, az érdeklődés hiánya, a motiválatlanság, ahogyan az érzelmi feszültség, kudarcból való szorongás is jellemzőbb Tari szerint (2019). Előbbiek következményeként a gyerekeket tanítókat elkaphatja az „elegem van” érzés, s ha igyekezetükre válaszul nem az elvárt viselkedés érkezik, törvényszerű a düh, harag, elégedetlenség megjelenése bennük, mígnem sokan feladják a próbálkozást (Tari, 2019).

Ezen a pályán nem ritka a kiégés, a kifáradás, hiszen míg a sikerélmények száma csökken, s a tesztekkel a tanulók mintha nehezebben boldogulnának, az elvárások egyre nagyobbak, az oktatás jövője pedig napról napra homályosabb. Tari Annamária egyik művében (2019) említést tesz arról, amikor az Index hírül adta, hogy a pedagógusnak készülő főiskolai, illetve egyetemi hallgatók fele nem fejezi be tanulmányait, s még azelőtt pályaelhagyó lesz, mielőtt tanár lehetett volna. Már ez a tény is kellő aggodalomra ad okot, ám tovább súlyosbítja a helyzetet, hogy a pedagógustársadalom elöregedőben van, s a kollégák jelentős része már legalább az 50. életévét tapossa. Természetesen a lemorzsolódás egyik oka lehet az elhivatottság hiánya, de vélhetően közrejátszik benne a kevesebb sikerélmény, illetve a megbecsülés és a hivatás presztízsének csökkenése is (Tari, 2019).

Steigervald 2022 áprilisában az Edisonplatformmal végzett közös kutatást, melynek részeként a pedagógusokkal kapcsolatban is megkérdezték a szülőket. A megkérdezettek 60 százaléka úgy gondolta, hogy a mai iskolarendszert leginkább a kiégett tanárok jellemzik, 52 százalék úgy vélte a rugalmatlansággal fémjelezhető, míg 45 százalék gondolta elavultnak (Steigervald, 2023). Tari Annamária szerint az alfa és Z generáció korántsem annyira magabiztos, mint amilyennek látszik, s fontos felismernünk, hogy a narcisztikus páncél pusztán védelmi funkciókat lát el, ám a pedagógusok, akik segíthetnék őket érzelmi apparátusuk fejlesztésében ugyancsak nehéz helyzetben vannak, hiszen most szembesülnek az oktatás szerepének csökkenésével, s azzal a ténnyel, hogy a „megmérettetésben” a társadalom könnyűnek találja hivatásukat (Tari, 2019).

2.3.5. Mit kellene tanítanunk és hogyan?

Bár napjaink diákjai már a korábbiól jelentősen eltérő fejlődést mutató digitális generációknak a tagjai, az oktatás és a hozzá tartozó kiszolgáló rendszerek az IKT eszközök számának bővítésén és modernizálásán túl viszonylag keveset változtak, így a kor gyermekei nem részesülnek a megváltozott igényeiknek és képességeiknek megfelelő ellátásban. Gyarmathy Éva és Kucsák Julianna (2012) közös tanulmányukban többek között arra hívják fel a figyelmet, hogy a jelenleg általunk használt sztenderdizált tesztek és különböző vizsgálatok sok esetben nem tükrözik a gyerekek valódi képességeit, sokkal inkább a vizsgálat korszakának való megfelelés mértékét mutatják, amiből egyértelműen következik, hogy a gyerekek teljesítményére hatással van az a közeg is, amelyen keresztül megnyilvánulnak. Ebből kifolyólag egyre sürgetőbb az iskolai tanítás átgondolása, ha szükséges, az oktatás és az ellátási rendszerek átalakítása, új módszerek kidolgozása.

Nemes Orsolya (2019) *Generációs mítoszok* címet viselő művében három olyan nézőpontot mutat be, mely felől általában megközelítik hazánkban ezt a kérdést.

A technológiai fejlesztéseket sürgetők úgy vélik a modern oktatásnak elengedhetetlen részei a digitális eszközök, melyek segítségével csökkenthetők az egyenlőtlenségek és demokratizálható a világ. Szerintük a technológiai megoldásoknak központi szerepet kell betölteniük a jövő iskoláiban, melyekben a pedagógus inkább mentorként funkcionál tanulóinak digitális eszközök révén történő önálló ismeretszerzését támogatva. Korántsem biztos azonban, hogy jó ötlet ekkora teret engednünk a technológiai eszközöknek, amikor több kísérlet alátámasztotta már, hogy például az okostelefonoknak a pusztán jelenléte csökkenti a kognitív képességeinket. Ugyancsak elgondolkodtató, hogy amikor az Egyesült Államok gimnáziumaiból kitiltották a telefonokat még a korábban gyengébben teljesítő diákok is eredményesebbé váltak tanulmányaikban (Nemes, 2019).

Az OECD is megvizsgálta 2015-ben a kérdést több tízezer diák közreműködésével, melynek eredményeként egyértelművé vált, hogy a technológia önmagában nem jelent megoldást az oktatás problémáira, így az egyenlőtlenségek felszámolására sem. Egyes országok hiába forgattak bele hatalmas összegeket az oktatásba a technológiai eszközök fejlesztésének céljával, tanulóik nem hozták a várt eredményeket. Nemes úgy véli megvan a helye a digitális eszközöknek az oktatásban, hiszen számtalan gyakorlati példát láthattunk már arra, hogy pedagógusok okoseszközök segítségével sikeresen aktivizálják diákjaikat, támogatják a tanulási folyamatokat, de fontos szem előtt tartanunk, hogy ezek csak eszközök, egyfajta kiegészítői az offline tanulásnak (Nemes, 2019).

Egy másik nézőpont szerint azoknak az államoknak a példáját kellene követnünk, melyek már sikerre vitték oktatási rendszerüket. Gyakran felmerül a téma kapcsán Finnország, hiszen iskolái között az esélyegyenlőség érdekében semmiféle színvonalbeli különbség nincs. A nálunk megszokott standard tesztek és osztályzatok a finn gyerekek számára ismeretlenek. Tanulóik értékelésekor az egyéni fejlődést veszik figyelembe, s a versengés helyett a kooperációt tartják üdvösnek. Iskoláikban az oktatás délelőtt 9-10 óra között kezdődik és délután 2-3 között már be is fejeződik. Házi feladatot a gyerekek csak elvétve, ritka alkalmakkor kapnak, de talán ennél is fontosabb különbség, hogy az információk magolása helyett a holisztikus szemlélet kialakítására helyezik a hangsúlyt (Nemes, 2019).

Merőben más utat választott az egyik ázsiai ország, Szingapúr, mellyel a 2015-ös PISA-felmérés adatai szerint még Finnországot is megelőzte a rangsorban. A tantárgyak esetében központilag meghatározták, hogy az egyes évfolyamokon és órákon mit kell tanítani, s a tan-

anyag jelentős részét a lexikális tudás adja. Az ismeretek átadása leginkább tankönyvek és munkafüzetek segítségével történik, a magolást helyezve előtérbe. A tanórák túlnyomórészt frontális osztálymunka keretei között telnek, a pedagógus pedig nehéz vizsgákkal ellenőrzi diákjai tudását (Nemes, 2019).

Láthatjuk, hogy bár a két állam oktatáshoz való hozzáállása gyökeresen más, mindegyik például szolgáló ország tanulói az élvonalban vannak. Nemes gondolatmenete szerint ez úgy lehetséges, hogy mindkét modell saját környezetéhez, saját társadalmának elvárásaihoz alkalmazkodva működik. Egy az egyben tehát semelyik oktatási rendszert sincs értelme lemásolnunk, célravezetőbb egy a saját társadalmunkkal és értékrendünkkel kompatibilis rendszert kiépítenünk, melynek összetevői harmonizálnak kultúránkkal (Nemes, 2019).

Nemes a harmadik általa említett megközelítést kompetenciautópiának hívja. Manapság sok kritika éri az intézményeket azzal kapcsolatban, hogy az iskolarendszer elavult, s a felesleges elméleti és tárgyi tudással kiöli a gyerekekből a kreativitást. „Nem az életre nevelik őket. Nem gondolkodó állampolgárokat képeznek, hanem nélkülözhető tudással rendelkező, hajbókoló hűbéreseket. (Nemes, 2019:316).” Akik ezen a véleményen vannak azt sürgetik határozzuk meg a jövőben legszükségesebb készségeket, s építsük ezek köré az oktatási rendszerünket. Hogy milyen készségeket lenne szükséges fejleszteni, arról sok mindenkinek megvan a véleménye, s a listákon szereplő tételek évente változnak, mely változások követésére egy oktatási rendszer sem lenne képes. Mindemellett Nemes leszögezi könyvében, hogy az előző nemzedéktől örökölt kapott alapvetések és tudásanyagok már hosszú távon is bizonyítottak, s nélkülük valójában készségfejlesztés sem történhet. Úgy gondolja mindenképp a szellemi fejlődésre kell fókuszálnunk, s természetesen vele együtt a készségek és kompetenciák is fejlődni fognak (Nemes, 2019).

Nemes véleménye szerint nem szükséges az oktatás újrafeltalálásán törnünk magunkat, hiszen az ismeretek jelentős része – melyekből építkezhetünk – már birtokunkban van. Könnyen lehet, hogy diákjaink olyan munkát fognak végezni, olyan problémák megoldásán fognak dolgozni a jövőben, melyek számunkra jelenleg ismeretlenek, így az alapvető elméleti és tárgyi ismereteken túl kíváncsiságukat, kreativitásukat, kritikus gondolkodásukat, rugalmasságukat, problémamegoldó képességüket és döntéshozatalra, együttműködésre való képességüket, empátiájukat szükséges fejlesztenünk – vélekedik Nemes (2019).

A szerzővel egyetértve Steigervald is úgy gondolja, hogy az alapokat – a megszokottnál kevesebb lexikális tudás számonkérésével – muszáj tanítani a jövőben is. Mivel azonban még mi sem tudhatjuk mit hoznak a következő évtizedek, érdemes kiemelt figyelmet szentelni a tanulni tanulásnak, mely hozzásegíthet minket a folyamatos fejlődéshez, s ezen felül elsajátítani

néhány a jövő szempontjából elengedhetetlen készséget. Fontosnak tartja, hogy a gyerekeket megtanítsuk az információk hatékony keresésére, a tárolás és a mentés képességére, a megszerzett információ továbbítására, a lényeg kiszűrésére, az elemzésre, a forrásellenőrzés csínjábánjára. Valójában minden olyan készség fejlesztését üdvösnek tartja, mely elősegítheti a gyors alkalmazkodást, így meggyőződése, hogy valamennyi gyermeknek tanulnia kellene önmagát is. A jövőkutatók ezen felül hangsúlyozzák, hogy érdemes több időt fordítani az oktatásban a kommunikációs készségek, a logikus, strukturált és a kreatív gondolkodás fejlesztésére egyaránt (Steigervald, 2020).

Mivel a Z-sek kifejezetten élménykeresők, kudarc- és konfliktuskerülők, s erősen vizuális típusúak, így a frontális, poroszos oktatással szemben a generációkutató szerint a jövő sokkal inkább a digitális pedagógiában rejlik (Steigervald, 2020). Nemes egyénre szabott tanulási környezet kialakítását szorgalmazza, mely magába foglalja a fizikai és a pszichológiai teret éppúgy, mint a digitális környezetet (Nemes, 2019).

Dr. Rab Árpád digitáliskultúra-szakértő és jövőkutató 2015-ben jegyzett doktori értekezésében többek között vizsgálta a gamifikáció és az oktatás kapcsolatát is. Véleménye szerint, ha magát az oktatást játékként fogjuk fel be kell látnunk, hogy egy rossz játékkal van dolgunk, hiszen „unalmas, nem látni tisztán a végső nyereségeket, nem kiegyensúlyozott, a játékosok és a játékok (diák és tananyag, képzések) nem mindig találhatnak egymásra” (Rab, 2015: 67). A szakértő úgy gondolja, hogy az oktatás a legizgalmasabb és legszínesebb területe a játékosításnak, melynek segítségével híd épülhet a digitális bevándorlók – tehát a pedagógusok jelentős része – és a digitális bennszülöttek (diákok) között. Ehhez az iskolának, mint játéknak fejlődnie kell bizonyos területeken: az önkéntesség és az interakció mértékének növekedésében, illetve a személyre szabottságban. Rab értekezésében a méltán elismert szerző, Mark Prensky gondolataival összhangban emlékezteti olvasóit arra, hogy a digitális kor bennszülötteinek agya bizonyíthatóan másképp működik, melynek eredményeképp számítógépes játékok segítségével könnyebben juthatunk el hozzájuk. Fontos azonban megértenünk, hogy Rab nem a teljes oktatási rendszer játékszobává alakítására tett javaslatot, csupán azoknak a területeknek a megtalálását szorgalmazza, melyek esetében a gamifikáció javulást eredményezhet (Rab, 2015).

Nemes szintén az arany középút megtalálását szorgalmazza a digitális eszközök oktatásba történő beemelésékor. Véleménye szerint egy hozzáértő tanár kezében ezek az eszközök pozitívan hathatnak a diákok iskolai sikerességére, tudására, ám egy alkalmatlan tanár a modern eszközökkel sem fog tudni eredményesebben tanítani, nevelni. Ahhoz, hogy a korszerű eszközöket hozzáértő módon tudják alkalmazni a pedagógusok naprakész módszerekre, korszerű ismeretekre van szükség. Mindezen túl a szerző azt is üdvösnek tartaná, ha a pedagógusok sokkal

inkább mentorként lennének jelen az intézményekben, megosztva tapasztalataikat a fiatalokkal (Nemes, 2019).

McKinsey nevéhez fűződik egy kutatás, mely alapján elmondható, hogy a gyerekek tanulmányi sikeressége leginkább a családi háttéren és a tanárokon múlik. Ahhoz tehát, hogy a gyerekek jól teljesítsenek olyan elhivatott pedagógusokra van szükség a pályán, akik előzetesen magas színvonalú, hatékony képzésben részesültek, s a rendszerrel karöltve biztosítani tudják, hogy a gyerekek kihozzák magukból a legtöbbet. A megfelelő módszertani képzések és eszközök mellett ehhez elengedhetetlen a nyugodt munkakörnyezet, a tudományosan átgondolt, jól felépített, sokszínűen feldolgozható tananyag, s a bizalom (Nemes, 2019).

3. A sajátos nevelési igényű netgenerációs diákok pedagógusainak körében végzett kutatás bemutatása

3.1. Alkalmazott módszer

Kutatásom során strukturált mélyinterjúk keretén belül igyekeztem felmérni, hogy a sajátos nevelési igényű, tanulásban akadályozott netgenerációs gyermekekkel, fiatalokkal foglalkozó gyógypedagógus kollégák az előző fejezetekben taglalt sajátosságok közül mennyit, s milyen mértékben tapasztalnak a tanulókkal kapcsolatban a közös munka során, s hogy alapvetően milyen véleménnyel vannak az érintett kérdésekben. Az interjúk külön-külön az online térben, videóhívás formájában zajlottak le.

5 gyógypedagógus kollégával volt szerencsém beszélgetni a témában, akik közül ketten néhány éve, hárman pedig több, mint 5 éve vannak a pályán. Az életkort tekintve nagy a szórás az általuk fejlesztett, tanított gyermekek között, óvodás, általános iskolás, illetve szakiskolás fiatalok is megfordulnak a kezeik között. Valamennyien egységes gyógypedagógiai módszertani intézményekben dolgoznak tanulásban akadályozottak pedagógiája szakirányon végzett gyógypedagógusként, illetve gyógypedagógus-logopédus munkakörben, egy fő közülük utazó gyógypedagógiai ellátás keretében.

3.2. A kutatási eredmények bemutatása és értékelése

Az általam megkérdezett gyógypedagógusok mindegyike egyetértett Bereczki Enikő ifjúsági és generációs szakértővel abban, hogy a jelen kor gyermekei mindinkább a tapasztalati ismeretszerzésen alapuló, élményszerű tanulást igénylik, s az elméleti oktatással kevésbé boldogulnak jól. Véleményük szerint elengedhetetlenek a gyermekek mindennapjaiból vett gyakorlati példák a megértéshez, ahogyan a szemléltetés fontosságát is többen kihangsúlyozták.

Abban a kérdésben, hogy az írott szövegekkel szemben valóban az audiovizuális ingereket preferálják-e jobban a netgenerációsok, négyen azonos véleményen voltak. Ők úgy tapasztalták, hogy a gyermekek könnyebben motiválhatók, érdeklődőbbek, ha több audiovizuális inger éri őket a foglalkozásokon videók, képek, hangfelvételek formájában, mintha pusztán papírceruza alapú tanulás folyna. A több mint 5 éve gyógypedagógusként tevékenykedő, főként felső tagozatos diákokkal foglalkozó kolléga szerint ennek legfőbb oka, hogy a tanulók többsége a közösségi platformok révén nagymértékben ki van téve az ilyesfajta ingereknek, kis részük pedig éppen ellenkezőleg, csupán az iskolában találkozik az információkkal ilyen formában. Az általam kérdezett, logopédusként komplex nyelvi fejlesztést, illetve nyelvi késés terápiát végző gyógypedagógus nem tapasztalt hasonlót, bár elmondása szerint az intézmény termeinek jelentős részében a feltételek sem adottak az interaktívabb ismeretátadási formák alkalmazásához, noha igyekszik okostelefonján olykor-olykor Wordwall feladatokkal színesíteni foglalkozásait – a gyerekek nagy örömére.

Az interjúk során kitértünk az alfa generációhoz tartozó tanulásban akadályozott gyerekek tudással, tanulással való kapcsolatára is. A negyedik éve utazó logopédusként, integráló iskolákban, sajátos nevelési igényű gyermekeket ellátó kolléga úgy vette észre, hogy ezek a gyerekek minden esetben a könnyen megszerezhető információt keresik, így a gyakran hosszadalmas, könyvekben való keresgélés helyett az interneten böngészve informálódnak. Ennek okát abban látja, hogy számukra már túlságosan száraznak bizonyulnak a tankönyvekben levő szövegek, s alapvetően érdektelenek a tanulással kapcsolatban. Az általam megkérdezett másik logopédus úgy tapasztalta, hogy nem magával a tanulással, tudással szemben váltak érdektelenné, csupán az elvont, nehezen megfogható, gyakorlatban látszólag kevésbé hasznosítható ismeretek „unalmasak” a számukra. Az első osztályos, felső tagozatos, illetve szakiskolás diákokkal is foglalkozó interjúalanyom tapasztalatai valamivel biztatóbbak: úgy vette észre a gyerekek igenis vágnak az ismeretekre, csupán arra kell figyelniük, hogy oly módon közelítsük meg a témát, tananyagot, melyhez saját tapasztalataik révén könnyebben tudnak kapcsolódni.

Előbbi gondolatot osztja a már 8 éve gyógypedagógusként tevékenykedő, óvodás korú autizmus spektrum zavarban, illetve intellektuális képességzavarban érintett gyerekekkel foglalkozó beszélgetőpartnerem is.

Az interjúk során arról is kérdeztem őket, hogy az elmélyült, illetve a megosztott figyelem kapcsán milyen tapasztalataik vannak a netgenerációs gyerekekkel? Elmondható, hogy valamilyen módon úgy gondolják az elmélyült figyelem a netgenerációs, tanulásban akadályozott gyermekek életében is jelen van, csupán megfelelő téma, illetve (okos)eszköz szükségeltetik hozzá. Bár a digitális, interaktív eszközökkel támogatott tanulás nagyobb eséllyel köti le figyelmüket, a megkérdezettek szerint fontos a határok meghúzése, az arányok megtalálása az IKT eszközök, illetve a „régimódi” ismeretszerzés között. A megosztott figyelem kapcsán kollégáim véleménye is megoszlott. Míg egyikük szerint az alfa generáció egyértelműen sikeresebb a figyelem megosztásában elődeinél – lévén már gyerekkoruktól kezdve sok inger éri őket egymással párhuzamosan –, addig egy másik megkérdezett pedagógus szerint inkább ide-oda ugrál figyelmük fókusza, csupán felületes figyelmet téve lehetővé.

Abban a kérdésben, hogy rövid távú emlékezetünk valóban a hosszú távú memóriánk kárára erősödik-e napjainkban, szintén egymással ellentmondásos tapasztalatokról számoltak be. Ketten semmit nem vettek észre ebből, egy gyógypedagógus felfigyelt erre a tendenciára az általa tanított gyermekeknél, míg két kolléga ugyan tapasztalta a hosszú távú memória gyengeségét, ezt általánosságban sok tanulásban akadályozott gyermekre jellemző, s nem feltétlenül generációs sajátosságnak tudta be, míg a rövid távú emlékezet erősödését nem támasztották alá tapasztalataik.

A beszélgetések során érintettük a mozgáskoordináció területét is, melyben a kutatások alapján szintén elmaradás tapasztalható az alfa generációs gyermekek körében. A kérdezett pedagógusok legtöbbször beszámolt finommotorikus gyengeségről, ahogyan a nagymozgások kivitelezésének problémáiról is, ám természetesen ezt sem tapasztalták minden gyermek esetében, s nagyban függővé tették a családi háttértől, a szülők attitűdjétől, életmódjától. A több mint 5 éve tanulásban akadályozott, autizmus spektrum zavarban érintett tanulókat oktató-nevelő gyógypedagógus szerint egyértelműen észrevehető, hogy az alfa generációsok közül sokan semmit nem mozognak a testnevelés órákon kívül, s úgy véli, hogy ez évek múlva még szembetűnőbb lesz.

A beszédészlelés tekintetében megfigyelhető valamiféle változás az alfa generációhoz tartozó tanulásban akadályozott gyermekek körében? A digitális eszközök révén megnövekedett, gyerekeket körülvevő általános zaj valóban negatívan hatott a korosztály auditív észlelésére? A

néhány éve utazó logopédusként tevékenykedő kolléga által ellátott gyermekeknél egyre magasabb számban figyelhető meg nyelvi késés, melynek véleménye szerint állhat a háttérben a megnövekedett digitális zaj – sok minden mással együtt. Az autizmus spektrum zavarban érintett gyermekekkel foglalkozó kollégák ebben a kérdésben nem tudtak állást foglalni, mivel az általuk ellátott gyermekek esetében az említett terület „alapvetően problémás”. A másik két megkérdezett pedagógus nem vett észre változást ezen a téren.

Néhány gondolat erejéig beszélgettünk a felelősségvállalásról, önállóságról is. Az egyik gyógypedagógus tapasztalatai nagyon vegyesek voltak ebben a kérdésben. Úgy vette észre, hogy a gyerekek egy része családi helyzetéből adódóan nagyon önálló és öntudatos, s már egészen fiatal korukban meg tudják fogalmazni hogyan képzelik el jövőjüket, mire vágnak, míg vannak gyerekek, akik sokkal inkább igénylik a felnőtt segítségét. Egy másik, autizmus spektrum zavarban érintett gyerekeket tanító kolléga arról számolt be, hogy diákjai között többen youtuberek szeretnének lenni, s elérhetőbb elképzeléseik nincsenek jövőjükkel kapcsolatban, így véleménye szerint az önállóság elérése is nehezített lesz. Úgy érzi ezek a fiatalok egyre távolabb kerülnek a valóságtól az online világnak köszönhetően, így kiemelt szerepe van a pedagógusoknak a gyermekek számára megfelelő, járható út megtalálásában. Egy másik kolléga kevésbé tapasztalta az alfa generációs tanulásban akadályozott gyerekek esetében az önállóság és a felelősségvállalás meglétét.

Általános vélemény a netgenerációs fiatalokkal kapcsolatban, hogy türelmetlenebbek elődeiknél. Interjúalanyaimat arról is megkérdeztem mennyire érzik megalapozottnak ezt a kritikát az alfa generációhoz tartozó tanulásban akadályozott gyerekekre vonatkozóan, illetve, hogy az esetleges türelmetlenség miben nyilvánul meg a velük való közös munka során? Az általam kérdezett gyógypedagógusok egyike úgy gondolja, hogy a türelmetlenség nem a netgeneráció, hanem korunk sajátossága. Szerinte a tanulásban akadályozott gyerekek ebben a kérdésben nem különböznek ép fejlődési menetű társaiktól, hovatovább érinti a probléma a régebb óta fiatal generációk tagjait is. Mivel környezetünk hozzászoktatott minket ahhoz, hogy minden gyorsan, könnyedén elérhető, egyre nagyobb gondot okoz számunkra a várakozás, a késleltetés. Ezzel szemben egy másik kolléga egyértelműen azt tapasztalja, hogy az őket megelőző generációkhoz képest az alfák valóban türelmetlenebbek, hisz az internetnek köszönhetően már hozzászoktak az azonnalisághoz. Ha a várt reakció nem az általuk megszokott tempóban érkezik, nemtetszésüket viselkedésükkel is kifejezik. Ugyancsak erről számolt be a kisgyermekkel foglalkozó logopédus kolléga is, aki úgy vette észre alig néhány perc várakozás is megviseli a generáció tagjait – noha ebben a kérdésben sem tekinthetünk el az életkori sajátosságoktól. Hasonlóan

vélekedik a másik két gyógypedagógus, akik szerint ezek a gyerekek egyszerűen csak túl szeretnének lenni mindenen, egyik játékból, feladatból rohannának a másikba.

A generációkutatók egy része kísérletező kedvűnek, kockázatvállalónak írta le a netgenerációt, míg ennek kissé ellentmondva mások szorongónak, kudarckerülőnek látják őket. Interjúalanyaimmal erről is szót ejtettünk. Egyikük szerint előbbi állítások megférnek egymás mellett. Abban látja megnyilvánulni kísérletező kedvüket, hogy a kockázatok átgondolása nélkül, felelőtlenül csatlakoznak például egy-egy TikTok trendhez, veszélyeztetve akár saját testi épségüket is. A szorongásról ugyancsak be tudott számolni az autizmus spektrum zavarral élő tanulóinak körében, akik esetében úgy vette észre sokszor sérült az önismeret, önértékelés, s így hajlamosabbak a szorongásra, nehezebben élik meg a kudarcokat, melyhez a közösségi média is nagyban hozzájárul. Egy másik, ugyancsak több, mint 5 éve gyógypedagógusként dolgozó kolléga szintén alá tudta támasztani mindkét állítás helyességét. Úgy gondolja az alfa generációs fiatalok nehezen mérik fel egy-egy helyzet súlyosságát, ám azt egyelőre nem tudja eldönteni, hogy ez pusztán életkori sajátosság vagy generációs jellemző-e? Szorongást, kudarckerülő magatartást zömében azon gyerekek esetében figyelt meg, akik mögött nem áll biztos, támogató családi háttér.

A már említett gyógypedagógusok kérésemre az alfa generáció digitális kompetenciáiról is elmondták véleményüket. Mind az öten azt állították, hogy a generáció tagjainak nagy erőssége ez a terület, ugyanakkor csak egyikőjük merete határozottan kijelenteni, hogy a többi generációt túlszárnálná az alfa ezügyben. A kisgyermekkel foglalkozó logopédus kolléga kiemelte, hogy magunk is sokat tanulhatunk tőlük, s hasonló észrevételt fogalmazott egy másik interjúalanyom is.

A beszélgetések során körbejártuk a jutalmazás, dicséret kérdését is. A generációkutatók, s a pszichológusok szerint a legtöbb netgenerációs fiatalnak nagymértékű az igénye az állandó visszacsatolásra és jutalmazásra. Elmondható, hogy valamennyi általam kérdezett kolléga részéről folyamatos a szóbeli visszacsatolás, néhányan pedig matricával, nyomdával, olykor-olykor kuponnal jutalmaznak a szóbeli dicséreten felül. Egyikőjük elmondása szerint valóban hatalmas a gyermekek dicséret iránti igénye, úgy tapasztalta másképp nem tudnak haladni, közösen előre jutni, ugyanakkor ő maga elsősorban szóbeli megerősítéseket alkalmaz, mivel azt ott-hon a szülők is tudják biztosítani számukra. Három kolléga nem tudott ilyesfajta általánosításokba bocsátkozni, úgy tapasztalták nem minden kisgyermek, nem minden tanuló igényli az állandó dicséretet.

Interjúalanyaimmal szót ejtettünk a kiégésről, illetve annak okairól, lehetséges „gyógymódjairól”, megelőzéséről is. Ketten közülük már észlelték magukon a kiégés jeleit, fáradtságról,

gyakori motivátlanságról számoltak be, noha egyelőre úgy érzik ez munkavégzésükre nincs hatással. Egyikőjük alig néhány éve dolgozik gyógypedagógusként. Elmondása szerint gyakran ütközik ellenállásba amikor iskolai programokat szervez, kollégái a plusz feladatot látják az ilyen eseményekben, s azt érzik nincs elég kapacitás rájuk. Egy másik – ugyancsak néhány éve pályán levő – kolléga véleménye szerint a kiégés leginkább az idősebb korosztályt érinti, főként a generációs különbségek miatt. Úgy gondolja a nyugdíj előtt álló pedagógusokról általánosságban elmondható, hogy nehezebben találják meg a közös hangot a netgenerációs növendékekkel. A kiégés okai között a beszélgetések során felvetődött a magas óraszámok, többletfeladatok problémája is, illetve a többségi pedagógusokhoz viszonyítva kevesebb sikerélmény elkönyvelése.

Arra a kérdésemre, hogy számukra milyen dolgok jelentik a legnagyobb kihívást az alfa generációhoz tartozó tanulásban akadályozott gyermekek oktatása-nevelése során, a legtöbben eltérő válaszokat adtak. Ketten a figyelem fenntartásának nehézségét említették, egyikőjük a híd képzését idősebb kollégái és önmaga, illetve diákjai között, a kisgyermekkel foglalkozó logopédus kolléga pedig a folyamatos tevékenykedtetést, ingernyújtást jelölte meg, de a motiválás is a kihívások listájára került.

Utóbbival kapcsolatban az általam kérdezett gyógypedagógusok közül hárman is úgy nyilatkoztak, hogy többek között IKT eszközök gyakori használatával igyekeznek megoldani, de tapasztalataik szerint a sokszínű, változatos szemléltetés is segíti a figyelem fenntartását. Az a logopédus kolléga, akinek munkája során ritkán állnak csak rendelkezésére interaktív, digitális tananyagok és eszközök, javarészt választható játéktevékenységgel (legtöbb esetben gyurmázással) és jutalom nyomdával operál.

Bár messzemenő következtetések természetesen nem vonhatók le az általam felvett mélyinterjúkból, az értékes, elgondolkodtató beszélgetések abban megerősítettek, hogy érdemes foglalkozni a generációelméletek témájával a tanulásban akadályozott gyermekek nevelése és oktatása kapcsán is.

3.3. A kutatás jövője

A számtalan szakirodalom és tanulmány átolvasása, valamint a gyógypedagógus kollégáimmal folytatott mélyinterjúk rávilágítottak arra, hogy a netgenerációs fiatalokra jellemző sajátosságok a tanulásban akadályozott gyermekek körében is fennállnak bizonyos mértékig, s bár érdemes lehet a témában további kutatásokat végezni, egy alaposan kidolgozott és kellően nagy elemszámú kérdőíves vizsgálat nélkül nem fogok tudni pontosabb képet alkotni a netgenerációra általánosan jellemző sajátosságok meglétéről, s mélységéről az alfa generációs tanulásában akadályozott gyermekek körében.

Véleményem szerint a kutatás jövőjét két egymással párhuzamosan futó kérdőíves felmérés jelentheti, melyet egyrészt a szülők, másrészt a tanulásban akadályozott gyógypedagógus kollégák körében lenne érdemes elvégezni, kitérve a családi körülményekre, a meglévő fogyatékoság típusára és mélységére, pontos életkorra, s minden olyan egyéb tényezőre, mely befolyásolhatja azoknak a sajátosságoknak az alakulását, melyek a netgenerációt fémjelzik.

4. Összefoglalás

A globalizáció terjedése az elmúlt században intenzíven gyorsuló tendenciát vett fel, ami különösen az utóbbi évtizedekben vált látványossá, és amely generációs szakadékokat hozott létre, főképp az online világban otthonosan mozgó fiatalabb nemzedék és az offline élethez szokott idősebb generációk között. A nemzedékek közötti kisebb-nagyobb attitűdbeli különbségek és az ezekből adódó konfliktusok leginkább az eltérő szocializációs hatásokra vezethetők vissza. Úgy gondolom, hogy ezeknek a generációs konfliktusoknak a sikeres kezelése – például egy iskolai környezetben, pedagógusként – nem merülhet ki pusztán a konfliktuskezelési módszerek alkalmazásában. Ahelyett, hogy a problémákra összpontosítanánk, a hídépítésre kell helyeznünk a hangsúlyt, ehhez azonban elengedhetetlen, hogy jól ismerjük azt a generációt, amelyet tanítani, nevelni szándékozunk.

Éppen ezért szakdolgozatomban először a generációelméleteket tekintetem át. Többek között bemutattam a generáció fogalmát, valamint a generációkat meghatározó tényezőket. Kitértem arra, hogy milyen események és körülmények formálták az egyes generációk gondolkodását, világlátását és értékrendjét hazánkban, valamint felvázoltam a generációk közötti különbségekből fakadó legfőbb ellentéteket. Ismertettem a generációelméleteket érő kritikákat is, különös tekintettel a túlzott általánosítás és sztereotipizálás veszélyeire. Feltérképeztem, összefoglaltam a netgenerációs fiatalok tanuláshoz való viszonyának jellemzőit, megváltozott képességprofiljukat, valamint az iskolai környezetben megjelenő generációs ellentéteket.

Az egyes generációk sajátosságainak ismertetésén és a hídépítés fontosságának hangsúlyozásán túl előzetesen az egyik legfőbb célom annak feltérképezése volt, hogy a netgenerációs tanulók ismerveivel milyen mértékben jellemezhetők a szintén netgenerációs, de tanulásban akadályozott gyermekek, fiatalok az intézményi környezetben.

A kutatás során győgypedagógusokkal készítettem mélyinterjúkat, melyek mindegyike az online térben, videóhíváson keresztül valósult meg. Öt kollégával volt szerencsém beszélgetni a témában. Az interjúk megerősítettek abban, hogy az általánosságban a netgenerációs növendékekre, diákokra jellemző sajátosságok bizonyos mértékig a tanulásban akadályozott gyermekek esetében is fennállnak, s érdemes lehet a témában további kutatásokat végezni.

5. Irodalomjegyzék

- Buda A. (2020): *Pedagógusok a digitális korban: Trendvizsgálat egy nagyváros iskoláiban*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Carr, N. (2019): *Hogyan változtatja meg agyunkat az internet? A sekélyesek kora*. Budapest: HVG Könyvek.
- Csutorás G. Á. (2020): *Az Y generációs munkatársak megtartási lehetőségei a közigazgatási szerveknél*. [PhD-értekezés] Budapest: Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola. Letöltés dátuma: 2024. 10. 21. forrás: <https://bit.ly/3Ac5nHx>
- Guild Á. (2022): *A Z generáció médiahasználata: Jelenségek, hatások, kockázatok*. Budapest: Libri Könyvkiadó.
- Gyarmathy É. – Kucsák J. (2012): A digitális bennszülöttek képességprofilja: A mérési eljárások, a linearitás és a hagyományos iskolai tanítás alkonya. *Iskolakultúra*, 22(9), 43–53. Letöltés dátuma: 2024. 10. 21. forrás: <https://bit.ly/3Nytt27>
- Kulcsár Zs. (2014): *Az integratív e-learning felé*. Letöltés dátuma: 2024. 10. 21. forrás: <https://bit.ly/3NytvHh>
- Lénárd A. (2015): A digitális kor gyermekei. *Gyermeknevelés*, 3(1), 74-83. Letöltés dátuma: 2024. 10. 21. forrás: <https://bit.ly/3NAx0gz>
- McCrindle, M. – Wolfinger, E. (2010): Az XYZ ábécéje. A nemzedékek meghatározása. *Korunk*, 21(11), 13-18. Letöltés dátuma: 2024. 10. 21. forrás: <https://bit.ly/4dYQu9n>
- Nagy Á. (2017): Mit akar az alfa-generáció? *Metszetek*, 6(3), 20-30. DOI: 10.18392/metsz/2017/4/2
- Nemes O. (2019): *Generációs mítoszok: Hogyan készülünk fel a jövő kihívásaira?* Budapest: HVG Könyvek.
- Prensky, M. (2001): *Digitális bennszülöttek, digitális bevándorlók*. Letöltés dátuma: 2024. 10. 21. forrás: <https://bit.ly/3BTIIjO>
- Rab Á. (2015): *A digitális kultúra hatása az emberi viselkedésre a gamifikáció példáján keresztül*. [doktori értekezés] Budapest: Szociológia Doktori Iskola. Letöltés dátuma: 2024. 10. 21. forrás: <https://bit.ly/4fdUns1>

Steigervald K. (2020): *Generációk harca: Hogyan értsük meg egymást?* Budapest: Partvonal Könyvkiadó.

Steigervald K. (2023): *Generációk harca a figyelemért: Hogyan tanuljunk egymástól, egymásért?* Budapest: Partvonal Könyvkiadó.

Székely L. (2020): A generációs elméletek értelméről: A szocializáció nemzedékformálása. *Szociológiai Szemle*, 30(1), 107-114. Letöltés dátuma: 2024. 10. 21. forrás: <https://bit.ly/4f9Wltq>

Tari A. (2015): *#yz Generációk online*. Budapest: Tericum könyvkiadó.

Tari A. (2019): *Online illúziók – offline valóság*. Budapest: Tericum könyvkiadó.

Twenge, J. M. (2018): *iGeneráció: Akik közösségi médián és okostelefonon nevelkedtek*. Budapest: Édesvíz Kiadó.

Ujhelyi A. (2009): Iskola 2.0: Digitális generáció az oktatásban. *Iskolakultúra*, 19(11), 54-60. Letöltés dátuma: 2024. 10. 21. forrás: <https://bit.ly/4hcFXKx>

Zombainé Tarnótzky K. (2015): *Generációk összehasonlítása, különös tekintettel a Z generáció és tanáraik között fellelhető különbségekre*. [diplomadolgozat] Budapest: Budapesti gazdasági Főiskola. Letöltés dátuma: 2024. 10. 21. forrás: <https://bit.ly/4fdUrrL>

6. Ábrák jegyzéke

1. ábra: A generációk ciklikus elmélete, 7. oldal
2. ábra: Egy ciklusban jelen levő archetípusok és életszakaszaik, 8. oldal
3. ábra: McCrindle és Wolfinger generációs felosztása, 10. oldal
4. ábra: Kulcsár Zsolt digitális generációi, 11. oldal
5. ábra: A digitális bevándorlók és a digitális bennszülöttek gondolkodásmódja, 12. oldal
6. ábra: A generációhoz tartozás lehetséges komponensei, 14. oldal
7. ábra: Steigervald születésiév-alapú generációs rendszere, 17. oldal

7. Hallgatói nyilatkozat

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Dobos Luca
A Hallgató Neptun kódja: EF7RF1
A dolgozat címe: Netgenerációsok az oktatásban
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Neveléstudományi Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Gyógypedagógiai Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemitulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2024 év november hó 11. nap

Dobos Luca

Hallgató aláírása

8. Konzulensi nyilatkozat

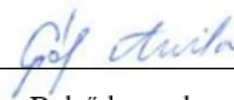
NYILATKOZAT

Dobos Luca (hallgató Neptun azonosítója: EF7RF1) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védelemre javaslom / **nem javaslom**.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: 2024 év november hó 11. nap


Belső konzulens